

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni
Autorități și instituții — Lei 500

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 35
SAMBATA 2 Septembrie 1939

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Gh. Petrașcu

Ofrandă lui Eminescu

AL. RAICU

Fata de cântec

Fata de cântec din zăvoi

A trecut încăodată prin pădure, la noi.
Picioarele ei de greere mic
Au călcat iar livada de borangic.
Măinile ei din nou s'au făcut flori
Când soarele a ieșit din scaldători
Ochii ei iarăș s'au aprins
Când dimineața cu aur s'a 'ncins.

O urmăresc în fiecă zi albă

Dar ea se face fluture, floare de nalbă.
Sare prin mesteceni, prin păpuriș
Pânăce cântecele i se fac cu roua frunziș.

Fata de cântec din zăvoii albit

A venit azi lângă pomu 'nflorit.
Părul ei de flori și de grâne
Era prins în vâlul unei zâne.
Degetele ei s'au oprit pe un ram
Privind peste cetatea de mărgean.
O acopereau crengi de lumină viorii
Dar chipu-i lumina ca două făclii,
Pe buze argintul viu i se topise
De căzuseră toate păsările din vise.

Fata de cântec iar o să se culce.

Iar o să-mi dea cupa cu otravă dulce
Trecând prin ierburi s'o privesc,
Să-mi prind aripi în sbor, să cresc.

Doamne! știu că nu-mi va da 'napoi niciodată

Tăcerea pădurilor aprinse altădată.
Și totuși alerg mereu în dimineață
După falfăirea ei de veșnică ceață.

Pentru cântecul ei fermecat de nai,

Doamne, câte fântâni de veghe-mi mai dai?

BIBLIOFILIE

de C. N. NEGOTĂ

În unul din strălucitele sale foiletoane, ce apăreau odinioară în ziarul „Le Temps”, strânse apoi cu grijă și artă în cele patru volume din *Viața literară*, Anatole France vorbește cu duioșie despre marii iubitori de cărți. Il recunoști pe bibliofil de îndată, ne spune el, după folul cum ia în mână un volum. Având deci fericirea, căci pentru îndrăgostii aceștia de cărți o adevărată fericire se împlinește atunci să fie în apropierea obiectului căutat sau descoperit la întâmplare, iată-i apropiindu-se cu sfială de legătura în piele de vitel sau marochin. Bibliofilul ia cu îngrijire volumul prețios, își plimbă degetele cu voluptate peste coperti și peste muchiile aurite.

Cine n'a fost cuprins de asemenea porniri, „cine nu a iubit fără interes cartea, n'are să cunoască de-iciul de-a mână, ca de degetele tremurând, coperta sgrunțuroasă a marochinului”.

Dar pasiunea aceasta este foarte rară. Și dacă ea se ivește târziu, la bătrânețe poate, de ce să osândim o viață plină de încercări și de înfrângeri, la capătul căreia se află voluptatea aceasta unică și gratuită?

Bibliofilul, adevăratul îndrăgostit de cărți, iubitorul de carte pentru carte, cum s'ar spune, se va fi aflând și printre noi. O discreție, o nobilă modestie, îl împiedică, negreșit, să-și arate ori când și ori unde pasiunea sa nevinovată.

A te piedici, apoi, îi vor fi stând în cale, pentru că să se poată deda în voie unui viciu care n'a fost găsit netrebnic și urit. Dar mi se pare că în clipa când o societate ajunge la practica unui astfel de „viciu”, o dovadă mai mult de rafinamentul și de civilizaționale-i însușiri avem în față.

Iubitorii aceștia de cărți, mi-găloasa lor cercetare prin rafturile din anticării, strigător lor de bucurie, înăbușit numai de aceeași discreție a îndrăgostitorilor veritabili, cari nu vor să le fie cunoscută pasiunea, trebuiesc totuși să-și urzească prin emoțiile lor, puțin egoiste la început, se ridică totuși până la celebrarea marelui cult al cărții, din care un popor își face mândrie și cu care se poate fali pretutindeni.

Imi amintesc, cu ani în urmă, cu prilejul comemorării lui Virgiliu, la două mii de ani dela nașterea marelui poet al latinității, câtă bucurie a însemnat, în Italia, publicarea unui codice al autorului *Georgicelor*.

Era un codice virgilian, prin urmare, al cărui original, în posesia bibliotecii Ambrosiana din Milano, fusese studiat pe vremuri și de răposatul Papă Pius XI, pe când era numai studiosul călugăr Achille Ratti. Codicele virgilian apăruse într-o splendidă ediție de două sute cincizeci de exemplare, scoasă de Ambrosiana și de Institutul Regal Lombard de Științe și Arte, în casa editoare „Ulricho Hoopli”. Faima sa era cu mult mai veche. Francesco Petrarca l-a purtat cu sine, în al 14-lea secol, vreme îndelungată. Pe marginile lui a adnotat lucruri care fo-losec și astăzi cercetătorilor vieții suavului cântăreț al Laurei.

Virgiliu era iubit în Evul Mediu; era venerat aproape, fiind socotit mag și profet, vestitor al creștinismului. În engleza a patra nu anunță, înainte de nașterea fiului lui Asinius Pollio, o eră nouă pentru omenire, epoca de aur visată dealungul veacurilor? Cândbetul copilului în leagăn, când începe să-și recunoască mama, așa părea că prevestește:

Incipe, parve, puer, risu cognoscere matrem.

Marginaliile lui Petrarca mai cuprind și trista poveste a dragostei sale: clipa când a cunoscut-o pe Laura, preamărită în poeziile sale (*et mois longum celebra carminibus*), melancolia acestei iubiri și dureroasa despărțire de lume și de lumina vieții a Madonei Laura. Revăd miniatura Ambrosiană, înfățișându-l pe Virgiliu la umbra unui laur, cu Eneida pe genunchi, cu stylus în mână dreaptă, inspirat, gata parcă să scrie, cu stânga erezemată de pergament. Alături, pe aceeași miniatură, zgurgănit în măstrele culori, eroul Eneida, iar mai jos, un țaran, simbol al Georgicelor și un cioban reprezentând materia din care-s făurite *Bucolicile*. Am înțeles atunci entuziasmul general la publicarea, într-o ediție rară, a codicelui virgilian. Era o pi-dă în plus de dragostea și respectul nemărginit pentru moștenirile culturale ale trecutului latin și ale Evului Mediu, când s'a fuzionat pentru totdeauna spiritul antic și cel al vremurilor mai nouă.

Pe urmă mi-am amintit că și din tipărițele noastre au răsărit podoabe care ne fac cinst. De-a Biblia din veacul al 17-lea, până la magistrala și delicata ediție a Sfinției Scripturii din epoca Regelui Carol II, monumentele de tipăritură românească ne stau mărturie. Pentru că este greu, pentru iubitorul de carte, și mijloacele nu-i îngăduiesc totdeauna să-și adune, în colțul rarismelor din bibliotecă sa, asemenea exemplare scumpe, unele ediții moderne li pot satisface gustul și-i pot răsplăti truda cercetării.

Se înnumără pe degete, veți spune, asemenea tipărituri. Așa este. Dar n'ar trebui să uităm „Istoria Bucureștilor” de Ionescu-Glion, „Grigorescu” de Vlahuța, astăzi greu de găsit, colecțiile „Revistei Nouă” a lui Hașdeu, cei dintâi ani ai

Cazul Thomas Hardy

de MIRCEA ELIADE

Nu cunosc lectură mai savuroasă și plină de surprize decât criticile contemporane unei capodopere.

Se știe în general, că foarte puține dintre capodoperele literaturii universale au fost recunoscute ca atare chiar în momentul publicării lor. Dar nu aceasta e lucrul de mirare; căci timpul este un element indispensabil în promovarea unei producții literare la rangul de „capodoperă”. Uluitor într'adevăr este faptul că așa numitele capodopere de mai târziu nu au întâlnit, în opinia criticilor și lectorilor competenți, nici măcar vericatul îngăduitor pe care aceștia îl dăduseră unor scrieri mediocre, de a doua și a treia mână. Nu era deloc obligatoriu ca un Votaire, bunăoară, să-și dea seama că La Nouvelle Héloïse este o scriere extraordinară, care marchează un punct crucial în istoria romanului francez. Dar e de mirare violența verdictului lui Voltaire asupra acestei cărți. El, care lăudase atâtea scrieri mediocre și slăvise nenumărați autori obscuri, scrie totuși despre La Nouvelle Héloïse: „Une des infamies de ce siècle est d'avoir applaudi quelque temps au succès de ce monstrueux ouvrage”. Ce să mai spunem despre Barbey d'Aurevilly, autor al nu știu câte volume de foiletoane critice, în care își găsește loc sub soarele literaturii franceze scriitorii marunți, și care scrie despre *Contemplations* ale lui Victor Hugo: „C'est un livre accablant pour la mémoire de Victor Hugo, et c'est à dessein que nous écrivons: La mémoire. A dater des *Contemplations*, Victor Hugo n'existe plus. On en doit parler comme d'un mort”.

Am citit mai de mult o carte prodigioasă: *Vingt chefs-d'oeuvres jugés par leurs contemporains* (Paris, Librairie Stock, 1931), cuprinzând exclusiv critici, opinii și fragmente de corespondență asupra a douăzeci de capodopere, dela Cid la Madame Bovary. I.-G. Prod'homme, care a avut ideea acestei compilații, s'a mărginit numai să aleagă și să adnoteze aceste fragmente critice. Lăși cartea din mână cu un sentiment de obosită uluială. Nu te așteptai la atâtea neînțelegeri din partea contemporanilor unei capodopere. Căci, firește, nu e vorba de masa anonimă a cititorilor — masă, de altfel, destul de redusă în sec. XVII și XVIII — ci de elite, de tovarășii de inteligență și de creație. Este drept că istoria literară a restabilit proporțiile și a fixat fiecărei capodopere locul ce i se cuvine. Dar te întrebă cine demon a făcut pe atâtea critici eminente și atâtea spirite alese să scrie cu vehemență sau plini de reticențe despre cărți excepționale? Cum de poate scrie Madame de La Fayette Doamnei de Sablé despre Maximele lui Rochefoucault: „Madame! quelle corruption il faut avoir dans l'esprit et dans le cœur, pour être capable d'imaginer cela!” Evident, se poate spune că „cinismul” lui Rochefoucault a înspăimântat pe buna Madame de La Fayette, dar rămâne faptul acesta întristător: că un geniu al literaturii franceze n'a putut vedea într-o capodoperă contemporană decât o carte ingrozitoare. Și iarăși, cât de curioase ne apar, astăzi, reticențele lui Sainte-Beuve față de o operă atât de desăvârșită cum e Carmen: „Je viens de lire Carmen de Mérimée; c'est bien, mais sec, dur, sans développement; c'est une Manon Lescaut plus poivrée et à l'espagnole...”

Lucrurile acestea se întâmplă de altfel în toate literaturile. Tristram Shandy, al lui Laurence Sterne, a avut un mare succes de public la apariție, dar Thackeray, care avea un gust foarte sigur, l-a acuzat de „latent corruption” și „impure presence”. Keats a murit de scorbă și durere, cetind cum îi erau atacate poemele de către critica engleză. Și Turgheniev, care scria că Războiu și Pace e un „roman prost”, căci „autorul n'a făcut nici un studiu prealabil, nu știe nimic, iar sub numele de Kutu-

CRIZA CĂRȚII ȘI SCRIITORII TINERI

de ION BIBERI

Sunt probleme și stări de lucruri asupra cărora nu ne este îngăduit să stăruim numai prin teoretizări sau simple constatări. Caracterul lor acut și nevoia suflătească a unei deslegări imediate ne impun soluții practice și menținerea permanentă în domeniul concretului și vieții.

Avem convingerea că problema cărții românești și situația tânărului scriitor fac parte din această categorie de fapte; nu vom întârzia deci cu desfășurări de considerații generale, ci vom căuta să privim lucrurile în realitatea lor, propunând în același timp soluții care dacă nu ar putea rezolvi definitiv problema, îi va schimba în largă măsură datele, în mod favorabil pentru scriitor și pentru destinul literaturii românești.

Ne vom sprijini, dela început, pe câteva constatări, a căror formulare va aduce o limpezire certă a datelor problemei. Vom nota că prin criza cărții nu trebuie să înțelegem în nici un caz o criză o cititului, o scădere a interesului masselor cititoare, un desinteres pentru publicații periodice și volume de orice fel. Nu există deci o carență a cititului sub raportul deschiderii sale intelectuale și a interesului pentru lectură, deși acest interes este mai degrabă modest, comparat fiind cu pasiunea pentru lectură pe care îl vădese populațiile țărilor occidentale și nordice. Dar în limitele evoluției noastre generale, țara noastră prezintă un coeficient multumitor de cititori, mai ales că acest număr este în permanentă creștere. Obiecțiile editoriale asupra cifrelor și numărului tirajelor nu pot dovedi nimic. Mai probant este contactul viu cu o anumită pătură de cititori, care vădește pentru carte un entuziasm nici odată negat. Cciace determină în realitate criza cărții, e o criză a cumpărării, cciace este cu totul altceva. Marele număr al acelor ce citesc e format din intelectuali cu venituri modeste și cu mari exigențe sociale. Ei nu-și pot procura direct cărțile pe care ar vrea să le citească. Pentru un cârturar de provincie, lipsit de o bibliotecă publică bine organizată, menținerea contactului cu producția curentă reprezintă un minimum de 1000 lei pentru publicații românești și streine, aceasta, firește, în ipoteza că acest intelectual nu urmărește mai amănunțit o problemă necesitând despuicerea unei bibliografii mai întinse. O atare sumă, la care va trebui să se

adauge cumpărarea operelor clasice și a lucrărilor de gândire a căror citire este obligatorie pentru un om de cultură generală, trebuie să o mărturisim cu stinghereală, e un sacrificiu pe care un intelectual cu venituri modeste nu o poate face. E-ditorii care socotind numărul miilor de profesori și institutori, de liber profesioniști și de „titrați” din România, se întreabă de ce acești oameni nu citesc, vor avea în aceste considerații un răspuns pe care îl socotim exact. Nu este îndestulător ca la un moment dat o singură Universitate românească să numere 20.000 studenți, pentru a presupune că toți acești oameni vor fi cumpărători de cărți; este necesar ca ei să poată reprezenta o masă de cumpărători care singură cheazășuește viitorul cărții.

Dar mai este o categorie de intelectuali, alcătuită fără puțință de indoiială, categoria cea mai pasionată de cititori: adolescenții între 16 și 20 ani. Este epoca marilor cău-

tări, a neliniștii, a curiozității cercetătoare; epoca în care tânărul își orientează gândirea și își întinde avid tentaculele curiozității în toate direcțiile. Nici privitor la această categorie scepticismul nu este justificat: numărul acestor pasionați, este mare. Febra intelectuală, aviditatea de a cunoaște, manifestându-se prin lecturi dezordonate dar sustinute, mobilitatea atenției și diversitatea obiectivelor cercetării sunt semne ale vârstei, ale prefacerilor sufletești ale momentului de viață pe care îl trăiesc adolescenții. Este îndestulător să ne amintim propriile noastre neliniști adolescente, sau să căutăm a pătrunde în viața acestor tineri, pentru a înțelege intensitatea cu care trăiesc nevoia îndestulării cunoașterii.

Această categorie de cititori, nu are însă din nefericire puțință de a-și procura publicațiile a căror lectură înseamnă adesea evenimente hotărâtoare în viața lor intelectuală. (Nu ne putem împiedeca de a aminti aci una din cele mai patetice mărturii ale neliniștii vârstei, consemnate cu subtilitate, pătrundere și interes psihologic înegalat în cele patru volume de *Corespondență* între Jacques Rivière și Alain-Fournier).

(Urmare în pag. următoare)

După despărțire

O, nu se poate să nu mai iubim
Să nu ne mai vorbim măcar nici când.
Ne-om mai vedea jucându-ne prin vis
Sau ne-om mai întâlni cândva prin gând.

Și-atunci, ne vom cunoaște ca întâi
Ca la 'nceput când ape nu erau
Când soarele și stelele și luna
Pe margine de liniște dormeau.

Ne vom uita străini la ce-o să fim
Cu gândul la ce-am fost în alte vieți
La tot ce-a fost pământ și-a luminat
In alte 'ndepărtate dimineți.

Și-om recunoaște mâna ce atunci
A împletit cununi de vis și laur...
Când prin prejuri streini-or să ne-asculte
Aceleași glasuri care-au fost de aur.

Dar n'o mai fi minunea care-o știm,
Nici noaptea caldă ce curgea cu râul,
Nici Făt Frumosul ce chema din zări
Cai nădrăvani, doar scuturându-și frăul.

O altă viață și mereu aceeași
Ne-o va ciopli a mia oară dalta.
Mă vei iubi atunci pentru un altul
Și eu te voi iubi pentru o alta.

VIRGIL CARIANOPOLO

(Urmare în pag. următoare)

(Urmare în pag. 4-a)

SCRITORII

CARTI

Vers și obscuritate

În poezia pură, discuția obscurității oferă, poate, materialul cel mai inflamabil pentru public. Dece, adică, lectorul să nu înțeleagă ceea ce spune poetul? A fost un scandal, și nu se știe dacă s'a terminat. Să notăm însă că producerea scandalului dovedea din partea publicului un interes pentru poezie, o ambiție de a nu fi respins de la o activitate, căreia, chiar în conștiințele comune, i se acordă rangul de a înobilă. Până acum nu se întâmplase ca să citești și să nu pricepi. Ultimele cititorului era de altfel egală cu orgoliul poetului ermetic. Nici poetul nu descoperise până acum o metodă care să-i dea asigurarea că prin ea se exprimă tot și definitiv. Moștenirea clasicismului este dificilă și nu folosește oricui. Tot ceea ce se spune, în sens clasic, despre acordul, în seris, al „cuvântului” și al „ritmului”, cu „ideia”, rămâne în genere, neverificat, fără aplicație launtrică. Teoria purismului este mai captivantă. Ea afirmă că poezia nu se face de cânt din „cuvinte” și din nimic altceva. Nici din „sentimente”, nici din „idei”, numai din „cuvinte”. Realitatea ei concretă este limbajul! De existența limbajului nimeni nu se poate îndoi. Și esența poeziei trebuie să fie ceva de care nu ne îndoiim! De realitatea graiului nu ne îndoiim așa cum nu ne îndoiim de existența culorilor, a marmurei, și mai ales a sunetelor. Dar graiul are o viață spațială, el se întinde cât se întinde un neam; și are și ființă istorică: unele cuvinte au îmbătrânit, altele nu. Și cuvintele se potrivește între ele, după legi de semnificație și armonie. Ele se strâng la o laltă ca să topească poezia, într'un tipar, care este unic, fără putință de a fi înlocuit cu altul.

Ca să devină poezie, cuvintele trebuie să se imbine numai într'un anumit mod, iar dacă lasă posibilitatea să se imbine și altfel, nu sunt poezie. Oricât de straniu s'ar părea, față de numărul enorm al cuvintelor și de infinitatea combinațiilor lor, — poezia nu se naște decât când nu mai este cu putință o altă întocmire a lexicului său. Numai ceea ce se spune în proză, se poate exprima și altfel, prin alte cuvinte și cu o altă așezare a lor gramaticală. Valéry pretinde că aceasta este legea unică a poeziei, și pe ea își bazează estetica. Stăpânirea limbajului o identifică cu însăși mediația poetică, iar despre Mallarmé asigură că a cercetat toate „cuvintele” și a înțeles limba ca și cum ar fi inventat-o. Ce înseamnă, în fond, a înțelege graiul? Drept răspuns, vom întoarce fraza lui Aristotel, care spune că „gândirea este ceea ce se exprimă prin vorbe”: a gândi graiul însem-

nează a gândi ceea ce putem să exprimăm. Vorbele sunt deci somne pentru ceva ce gândim. Ele indică un schematism, un formalism al gândirii, și, întocmai ca în algebră, raportul de gândire este exact, dacă semnele ocupă corect locul lor. Compararea cu simbolismul algebric merge mai departe și se afirmă că în spirit prețuște mai mult formula care are proprietatea de a se transforma în adevărul numărului, de cât însuși acest adevăr... „et je me demande parfois s'il peut exister une pensée d'une „proposition”, ou la conscience de penser quoi que ce soit...” În poezie, gândirea cea mai generală este „Faptul poetic inițial: cununa înflorită și Lira!” Conceptul de poezie deci, lira, lumea în spirit. Distanțarea de sensibil și pătrunderea în realitatea necontingentă a spiritului s'a operat, după cum se vede, printr'o reducere: s'a lăsat la o parte tot ceea ce nu este „cuvânt”, s'au alungat emoția, reflecția, intenționalitățile, și s'au acordat puteri depline condiției formale, care definește însușirile poeziei. I s'au dat lexicului infinite drepturi, cu o singură obligație: să se rânduiească astfel în cât să nu mai fie cu putință altă rânduială. Fiește, obligație esențială! Astfel s'a născut obscuritatea. Pentru că în grija sa de a găsi forma unică, poetul se supune unei trude demiurgice, el transformă la față limbajul, simplifică raporturile gramaticale, revoluționează obișnuințele gândirii, dă altă funcție imaginilor, altfel se comportă față de „concepte”, cu un cuvânt, el se exprimă „ca și cum ar inventa limbajul”. Inventează cum îi convine lui, pentru poezia necesară. Plăsmuirea limbajului aduce după sine și realitatea gândirii poetice. Ea se ascunde în forma necesară, ca o existență de plan secund, ca o imagine în oglindă, ca jocurile apei, ca strălucirile aburoase! Poezia este principiu de desfășurare, de extaz: „abur verde”, „surpări de curcubeu”, „vizium paradizice” (Ion Barbu). Truda demiurgică a poetului constă în a turna un principiu de desfășurare într'o formă ce nu se va strica nici odată. Perfecțiunea făgăduiește voluptatea! Cum își va sorbi însă cititorul desfășurarea sa cuvenită din poezia pură? Suferind și el truda demiurgică a încheșării formei necesare! Desfășurarea nu vine deodată, ci numai ca răsplăt. Poetul s'a chinuit să „inventeze” limbajul, trebuie să se chinuiască și lectorul să descopere ce se ascunde în limbaj. Altă cale nu află! Acelaș poem trebuie citit de nenumărate ori, trebuie pândit raportul cuvintelor, urmărită organizarea sensului, înlăturarea obstacolelor, etc. Cititorul colabo-

rează cu poetul, în procesul invers al plăcerii estetice. Citirea unui poem este un banchet la care autorul invită pe lector, cu condiția ca acesta să aibă pregătirea specială de a asimila regulile festivității. Altminteri rămâne flămând. Înțelegera poeziei pure cere așa dar o cultură corespunzătoare! Cine nu o are nu se va împărlăși! Se va da tot celor cari mai au! Cel ce nu are, vor fi umiliți, rămânând departe, ca neinițiat! Bucuria celor cari se împărlășesc, nu este totuși, totdeauna, deplină! Fiindcă, după cum poetul riscă să nu făurească o structură unică, fără putință alteia care s'o înlocuiască, deasemenea și cititorul, în casna lui de interpretare, riscă să greșească vreun raport, vreun semn, și pue în corect în ocupație! Dacă înțelegeri altceva decât a vrut poetul să exprime? Dacă te abați de la sensul dat de el cuvintelor? Ca „inventator” al lor el le-a dat un sens personal și unic. Cum să-l pătrunzi? A fost o îngrijorare printre adepții poeziei pure și era cât pe aci să se decreteze că nu este vină dacă te abați de la singurul sens concentrat de autor, și că te iartă dacă textul devine pretext pentru reverii, nuanțe și miresme impresive, etc. (Gourmont). Contra ambiguității lui Gourmont, s'a ridicat energic Thibaudet, afirmând, cu privire la fondatorul poeziei obscure: „J'admets à chaque ligne de Mallarmé un sens réel, objectif, qu'a voulu l'auteur ou qu'il a accepté de son inspiration, comme cela se passe dans n'importe laquelle des pages de prose et de vers qui furent jamais écrites. Les doutes, les nuances changeantes dont est pleine, je le reconnais, cette poésie, et qui en font la joie et la difficulté, ne détruisent pas ce sens, mais prennent place dans l'ampleur du cercle qu'il élargit”. Și ca urmare practică a siguranței sale, Thibaudet mărturisese că se străduie să înțeleagă pe Mallarmé, chiar cu riscul răvășirii grădinii celor „o sută de iriși”. A citit o poezie de nenumărate ori, vers cu vers, a revenit cu atenția, a reluat procesul de interpretare, până a stabilit un înțeles! A înlățat atenția la rangul de virtute întru captarea emoției estetice! Și spre a proba că a priceput, a transformat versurile în proză. Dar Valéry ce crede? Contrariul dogmatismului lui Thibaudet și la fel cu Gourmont: „Mes vers ont le sens qu'on leur prête. Celui que je leur donne ne s'ajuste qu'à moi, et n'est op-

posable à personne. C'est une erreur contraire à la nature de la poésie, et qui lui serait même mortelle, que de prétendre qu'à tout poème correspond un sens véritable, unique, et conforme ou identique à quelque pensée de l'auteur. Une conséquence de cette erreur est l'invention de l'exercice scolaire absurde qui consiste à faire mettre de vers en prose”. Tocmai ce săvârșise Thibaudet, ca un școlar, spre a proba că a înțeles și că se poate înțelege. Adevărul este că, din tot ce a scris Valéry despre Mallarmé nu se vede în nici un mod, în ce constă mallarméismul, iar tot ce se înțelege astăzi din dificiul poet francez, puzcede din studiul asupra operei sale, de Thibaudet. Nu s'ar putea oare susține că, în bună parte, influența lui Mallarmé se datorește volumului de aproape 300 de pagini, al autoritarului critic? La noi, d. T. Vianu, în studiul închinat autorului „Jocul secund”, pare să fie de partea unui „dogmatism”, când nădăduiește că analiza va restitui în favoarea poetului „justa atitudine”. Aici contonează și părerea d-lui Dan Botta, pe care noi îl considerăm însă un clasic, un spirit al formelor care sunt, nu care pot fi. Se pare că d. Botta ia poziția cea mai aspră: d-sa se înscrie împotriva dificultății însăși, nemălăsând discuția asupra înlăturării ei prin justă interpretare: „Mărturisesc că teoria dificultății pentru dificultate mă întristează. A fi dificil, a obliga pe lectorii tăi la un efort ca să poată ajunge apoi la o bucurie mai intensă, înseamnă a te prevala cu abilitate, de stări exterioare operei tale, înseamnă a căuta efecte pe care nu le meriți”. „Efectele” nemeritate nu provin de altundeva decât dintr'o interpretare generoasă dată de lector, mai presus decât intenția originală. Este drept că d. Botta nu rămâne intransigent până la urmă, căci își aduce aminte că dificultatea sprijină și dezvoltă tehnica. Cine citește pe Pindar, nu stă să-i condamne dificultățile! Legitimarea dificultății și interpretarea riguroasă sunt totuși trepte deosebite ale valorii. Se cuvine să aducem aici și competența d-lui Lucian Blaga, autorul unei estetici românești originale. D-sa nu-și ascunde poziția principială față de poezia pură. Teoria limbajului ca „formulă algebrică”, o respinge cu acuzația de „tabuizare a obiectului”, de „falsă taină”, „imagie alambicată”, etc. Greul învinuirii îndreptate de d. Lucian Blaga se desprinde

din impresia că „acești poeți au pierdut sentimentul natural al misterului real, singura substanță care aspiră la revelația prin metafore, și care merită și cere acest efort... Prin tabuizarea obiectului metafora e de fapt destituită din funcțiile ei normale, care sunt fie aceea de a plastifica, fie aceea de a releva, dar nu aceea de a ține loc de obiect dat. Un obiect dat însemnează prin aspectul său „dat”, deja o revelație”. (Geneza metaforei, pag. 51—52). Rădăcinile pozițiilor diferite se adâncesc de altminteri mult mai departe într'o istorie a gândirii, care este alta la poetul român, și alta la Valéry, de pildă. Evidența la Valéry este limbajul. După schema carteziană, el spune: „vorbesc, deci sunt”, — pe câtă vreme, d. Lucian Blaga pășește o treaptă mai sus, și se întreabă: „Cine sunt eu, acesta, care vorbesc?” D-sa își deschide un orizont al misterului mai larg, unde vor domni alte relații între planurile de existență, și unde, la nașterea poeziei, nu va prezida luciditatea, atenția, măsură, — ci ea va odrăslă din gândirea magică. Altul este „datul” în gândirea magică, și altul în acel domeniu de „glorie a Ideii”. „Datul” în „gândirea magică” stărnește o analogie și revelează un mister, pe câtă vreme, în cealaltă poziție „datul”, — care este mai aproape de OM, mai încoace de orizontul misteric, — slujește să dospască o esență, — să fixeze adică ceea ce ESTE, și nu mister, ci în conștiință, — și nu analogic, ci absolut, spre a constitui pentru spirit un „delicium”, un „nutriment”.

Discuția se va direcționa deci spre un „dat” în mister, și spre un „dat” într'o conștiință absolută, acea conștiință generală, care se mulțumește să se gândească pe sine ca o conștiință care gândește. Loviturile împotriva unei poetice excesiv idealiste, vor răsări în schimb nu din diferența de planuri, ci din întrebarea: „ce valoare are pentru spiritul omenesc, această plăcere pe care o caută orgoli-oasă poezia pură? Oferă ea într'adevăr o desfășurare mai înaltă decât poate oferi producția oricărui alți poeți, din câți au fost și vor fi? Valéry declară explicit că ceea ce introducea Mallarmé, „dans l'art de plaire ou de toucher par le langage”, „corrompt la saveur de toute autre poésie”. În ce constă însă acest „delicium”, Valéry nu concretizează nicăieri, fiindcă el nu comite crima de a transforma un vers, în proză. Ne-o precizează în schimb însuși Mallarmé: „A quoi sert cela? A un jeu. En vue qu'une attention supérieure comme d'un vide, nous avons droit, le tirant de

nous par de l'ennui à l'égard des choses si elles s'établissent solides et prépondérantes — éperdument les détache jusqu'à s'en remplir et aussi les douer de resplendissement — à travers l'espace vacant, en des fêtes à volonté et solitaires”. (Citat de Thibaudet). Fraza, jocul deschid, fără idealoală, o poartă metafizicii. Dar istorul acestor „sărbători de voință și singurătate”, nu este însăși senzația, ori cât ar părea de paradoxal? Ce este altceva „atracția vidului”, de cât „dorința”, „visul”, „primatul simțurilor”, al „senzualității”? „Dorința”, „visul”, „nostalgia” descoperă în jur golurile, vidurile, lacunele, absențele! Absențele sunt desăvârșite doar în măsura în care le umple reveria noastră, le dă trup, existență în spirit. Teoria esenței, a Ideii, a lacunei, se reduce probabil la o teorie a „senzației”, după cum reese și din argumentația lui Croce, ostilă poeziei pure. Severul critic italian declară pe Mallarmé un spirit spasmodic întors în sine însuși (spasmodicament concentrat a rigurdare în se) iar domeniul evidenței poetului îl determină „l'agitata sede della carne, della misera e ribelle e inferna carne dell'uomo”. Ce desfășurare se va produce din acest senzualism primordial? Nimic de cât o fulgurație a imaginii și a versului, dotată cu o vrajă proprie, desigur. (Egli non poteva, nei rari momenti felici, andar o'tre la fulgurazione dell' imagine e del versg, dotati certamente di un proprio incanto...). În sfârșit, omagiul pe care Croce îl aduce lui Mallarmé îl închide în constatarea că nu era un diletant al senzației, ci un ascet (non è egli un dilettante di sensazioni, ma un sofferente, un torturato)

Iar concluzia lui este că nu va recomanda italienilor poetica lui Mallarmé, ca nu cumva să le „otrăvească și să ruineze sănătatea organismului”.

O atâ de robustă opoziție, fiește, nu s'a făcut la noi, mallarméismului. S'a consumat doar epoca de admirație până la idolatrie. Câți n'au invocat pe copilul nopții dumeene, gloria aprinsă a meșteșugului, a îndelungei dorinți, Ideia? S'a văzut adică în Mallarmé tot ce vedea și francezii, ceea ce i preocupă pe ei, ca și cum acelaș lucru ne-ar fi preocupat și pe noi. Ca și când noi n'am fi în stare să vedem singuri, ceea ce ne preocupă teoretic în poezie, pe noi, românii! Pentru că, chiar conform esteticii puriste, poezia fiind în primul rând proprietatea limbajului, poate că limba română „meditează” altceva decât meditează limba franceză.

CONSTANTIN FANTANERU

CRONICA IDEILOR

Spinoza, noțiunile de esență și existență

Ceea ce apare deadreptul surprinzător în gândirea lui Spinoza, este că pe de o parte el proclamă „realitatea” esențelor, adică a ideilor elaborate de rațiune, iar pe de alta, tăgăduiește categoric posibilitatea vreunei legături de causalitate între aceste esențe și obiectul din lumea exterioară. Numai aparent Spinoza menține dualitatea ideii și a obiectului său. În realitate, această aparență acoperă o identitate desăvârșită între ideie și obiect, între esență și realitate intrinsecă. Scrie lămurit „Etica” pr. 5, p. 2: „Gândirea adevărată nu se distinge numai prin denumirea intrinsecă dar mai ales prin ceea ce are de intrinsec. Ea nu recunoaște obiectul drept cauză a sa”. Din acest punct de vedere, doctrina lui se apropie uimitor de aceia a anticului Parmenide. În ce fel trebuie înțeleasă dar „realitatea” ideilor, a esențelor? Dece Spinoza susține că ideile ascund intrinsec certitudinea și adevărul? („Certitudinea și esența obiectivă fac una, spune în „De Intellectus Emendatione”).

Ideia adevărată este conformă obiectului său, susține Spinoza, „dar pentru că este adevărată este conform obiectului și nu pentru că este conform obiectului este adevărată”. Apriorismul teo-

logic este evident. Nici nu s'ar putea altfel din moment ce „inteligența omeanească făcând parte din dumnezeire este absolut infailibilă”.

În alt loc ne încredințăm că „gândirea adevărată nu trebuie să fie cunoașterea unui lucru prin cauzele sale reale”. Este deajuns ca să explicăm o ideie printr'o cauză oarecare ad libitum”.

Spinoza trebuie să-și dea seama mai mult decât Parmenide că totuși pe lângă cunoașterea certă, pe lângă adevăr, care este regula generală, există totuși și eroarea. Că adevăra cunoașterea fals și atunci ce trebuie să mai spunem despre necesitatea implacabilă a certitudinii și a adevărului când la fiecare pas ne convingem de realitatea amară a incertitudinii și a eroarei? Cum este deci posibilă eroarea? „Dacă cineva se înșală este pentru că asociază nu ideii, dar cuvinte care sunt imagini”, răspunde Spinoza. Platon afirmase acelaș lucru. Totuși, pentru Spinoza, care trebuie să apere până la urmă prestigiul rațiunii, a spune că imaginația este izvorul eroarei, înseamnă a zdruncina serios „realitatea pură” a gândirii, pentru că imaginația tot din rațiunea omului naște. Spinoza afirmă deci că imagina exprimă aceeași valabilă realitate

dar de o manieră necompletă”.

Realitatea imaginată este mutilată, inadecuată, dar nu falsă. A se înșela nu înseamnă a imagina ceea ce nu există, dar a nu imagina ceea ce există”.

Eroarea este deci o privațiune și o negație.

Pentru ca să mențină identitatea dintre existență și rațiune, Spinoza decretează ferm că existența nu poate să fie mai mare decât esența (ideia, rațiunea) și, asemenea lui Parmenide, încearcă o deplină omologare a realității în gândire. Nu menține nici măcar dualismul cartezian înțelegere-voință. Deși adere la distincțiunea pe care Descartes o făcuse între aceste două funcțiuni potrivnice ale spiritului nostru însă pentru a menține și de astă dată identitatea deplină a cosmosului prin derivarea lui din rațiune ne învață că „voința și înțelegerea sunt unul și acelaș lucru”.

Dar Spinoza a trebuit să-și dea seama că existența (realitatea obiectului, extrinsecă) și esența (ideile, rațiunea divină) nu sunt unul și acelaș lucru mai bine zis, că existența nici nu derivă native din esență, că ea „există” în afara de rațiunea omului, masivă și concretă, de sine stătătoare și de o altă „esență”. Iar pe de altă parte, că existența depășește și în „întindere” esența, că ideile adevărate „nu mai pot pricepe și motiva cognitiv, cu certitudine, realitatea. Cu alte cuvinte că nu se poate vorbi de o adecvare perfectă între esență și existență nici din punc-

te dar de o manieră necompletă”.

tul de vedere cantitativ al cunoașterii, nici calitativ.

Ce facem deci cu „realitatea” existenței? O tăgăduim mai departe discreționar și dogmatic, stăruim cu tărie în a crede că doar esențele sunt „reale” fără să putem explica prea convingător în ce constă această realitate, sau încercăm o altă reconciliere a celor două noțiuni? Dintre cele două idei de existență și de esență, cea mai generală este aceea a existenței, scrie Albert Rivaud, un interpret de valoare al filosofiei spinoziene¹⁾. Conștient de această ipoteză critică, Spinoza intervine cu o sinuozitate, am zice iudaică. Pe deoparte el consimte că există „ființa imperfectă” inadecuată esenței, ceea ce în mod normal ar duce la recunoașterea existenței „neființei”, — concluzie la care se oprișe și Platon, deci implicit la insuficiența rațiunii de a cuprinde cognitiv întreaga existență, neființa rămânând în afara percepției „esențelor”. Spinoza adoptă însă o soluțiune eclectică, penibilă din punctul de vedere al „Bunei rațiuni”. Nu există „neființă” declară el, există însă minus-existența, ființa imperfectă, ceea ce conduce la următoarea contradicțiune logică semnalată riguros de Victor Brochard: „Ideile inadecuate sunt adevărate. În măsura în care sunt mai puțin adevărate le numim false”²⁾.

Prin urmare, deși în fapt Spinoza nu recunoaște incertitudinii și eroarei o existență metafizică propriu-zisă, pozitivă, totuși, prin atenuarea „perfectiunii” și a adevărului, adică prin elimi-

nare și prin negație, consimte la existența acestora. Ni se pare un simplu joc de cuvinte a spune că incertitudinea este o minus-certitudine sau eroare în minus adevăr, în loc de a da ficării noțiuni valoarea existențială proprie, așa cum de altfel pretinde și existența logică. Incertitudinea, eroarea, lipsa de unitate a fenomenului sunt pentru noi o categorie existențială proprie cu identitate metafizică necesară, tot atât cât opusul acestora: certitudinea, adevărul, unitatea.

Parmenide era cel puțin mai consecvent cu sine. În „despotismul” său metafizic el tăgăduise fără drept de interpretare neiființa, refuzând să admită orice termen intermediar între „ființă” și „neființă”. El negese deci nu numai existența „neființei” dar chiar imperfecțiunea „ființei”. Mai modern, Spinoza încearcă o conciliere a realității adevărate cu „realul” esențelor printr'un compromis incompatibil atât cu propriul lui dogmatism metafizic, dar mai ales cu problema realității și a adevărului.

MIRCEA MATEESCU

¹⁾ Etica pr. 49.

²⁾ De Ist. Em. p. 379.

³⁾ Vezi: Brochard, „De l'erreur” p. 71.

⁴⁾ Ibid.

⁵⁾ Etica pr. 49 p. 11.

⁶⁾ v. „Les Notions d'Essence et d'Existence dans la Philosophie de Spinoza, Alcan, Paris 1903.

⁷⁾ Brochard op. cit. p. 82.

SARMIS, FLOAREA REGINEI

nuvelă inedită de GEORGE ACSINTEANU

Vară ardeleană.
Pe o cărare cotită printre munți, plecașem odată cu răsăritul, să adun tainele pădurii și ale muntelui, să-mi împletesc gândul cu glasul păraelor, cu foșnetul frunzelor, cu cântecul nevăzutei pasări.

Soarele avea în cerul acesta al Ardealului, străluciri cum nu văzusem niciodată: ici razele păreau de aur, colo de argint, dincolo în poene, de aramă, iar sus, sus de tot, pe stâncile goale, pâlăla de foc.

Bănuiam acolo, între crăpături, capete mici de viperă flămânde de viață care sugeau vâlvația cu lăcomie.

Cum le străluciau în lumină, limbile mai subțiri ca tășul coasei! Cum le svâcneau gușile în soare și cum își mai pregăteau veninul în vârful limbic! O întepătură și de ajuns ca prada să nu mai miște. Erau într'adevăr vipere? Sau numai gândul meu le născocea? Mă găseam prea singur pe drumul acesta alb al muntelui și al pădurii, ce cobora ca un balaur uriaș. Mi-era frică? De cine? De singurătate? Doamne, cât de ciudată îmi era, în ziua aceea, întreaga simțire! Mergeam doar spre ruinele Sarmisegetuzei. Plecașem cu soarele în piept, plin de curaj și de viață, dornic de a cunoaște cât mai mult trecutul neamului din acești munți. Cum ar fi putut să-i facă loc frica, lângă urmele lui Decebal, ale lui Horia, Avram Iancu?!

Dar uite, totuși, parcă în desăși s'a mișcat ceva. Ochii mi-au fugit dela viperele, închipuite sau adevărate, nu mai aveam acum nici o însemnătate, și s'au propit în fundul pădurii. Mai aveam multă cale de mers până la cetate.

Dacă... vreun urs ar fi vrut să glumească cu mine și să-mi trosnească oasele ca pe niște vreasuri?

— Să-ți fie rușine, fiu de țaran ești tu? Se vede că te-au sfrijit de tot străzile orașului.

Am tresărit ca mușcat de șarpe. Ce glas îmi vorbise atât de dojenitor și de unde pornise, că în jurul meu nu se bănuia nici țipenie de om? Cine îmi spusese acest adevăr atât de dureros? Cât de josnic mă simțeam în clipa aceea. Imi venea să-mi blestem toți anii cari mi-au uscat curajul în gropile de piatră, în podurile sau în palatele orașului. De când fugisem din inima Bărgănelului, unde îmi legănașem copilăria și crescusem odată cu grăul, cu porumbul, cu iepurii și dropiile, devenisem atât de mic și atât de vinovat față de mine însumi. Tot

basm.
M'au salutat cu mâinile ridicate spre cer. Le-am răspuns înfiorat. Ce-or fi citit în ochii mei de mă priveau cu atâta dragoste?

— Unde ați fost?
Întrebarea mea a răsunat neașteptat de vic.
— La Sarmisegetuza, mi-au răspuns copiii.

— Am făcut o plimbare pe ruinele cetății, a continuat conducătorul lor.
— Și ce-ați văzut acolo?
— Urmele străbunilor.

Tânărul se uită lung la mine. Am bănuț delă început că vrea să vadă din privirile mele, din chipul meu o-bosit ce gânduri mă aduseseră pe aceste meleaguri. Nu știu ce a putut să culeagă acest tânăr ardelean, să înteleagă din întreaga mea faptură; mi-aduc aminte însă, că s'a întors mai senin către micuții lui și le-a rostit:

— O clipă de odihnă.
Ca niște pasări, copiii sburară printre stejari în poene. Mă uitam la ei cu drag. Păreau adevărații stăpâni ai acestor locuri pline de atâta liniște. Tânărul îmi strânse apoi mâna cu voioșie.

— Mă numesc Baciu Gheorghe.
Mi-am spus și cu numele întreg cu aceeași simțire. El a reluat vorba ca și când ar fi povestit o legendă atât de mult căutată de mine:

— Sunt acolo, la Sarmisegetuza, urme ale străbunilor ce trebuiesc cunoscute de toți Români.

— Tot într'acolo mă îndreptă și pe mine pașii.

— Am bănuț. De aceea m'am oprit să stăm o țăr' de vorbă. Ați mai fost vreodată pe aici?

— Acum viu pentru întâia oară.
— Atunci, poate că nu știți cine a croit drumul ăsta care merge dela cetate și până în creierul munților.

Am dat din umeri ca un elev care nu-și învășase bine lecția. După câte am aflat mai târziu, tânărul de lângă mine era un destoinic învățător din satul de lângă cetate. Plecase cu elevii lui să răscolească și el veacurile ca și mine și să dea la iveală lumina ascunsă printre dărâmațuri. Cu ochii mari, pătrunzători, ca ai unui adevărat Moț, învățătorul mă lămurii:

— Decebal, dragă domnule, a croit acest drum cu ostașii lui și apoi Traian cu meșterii din Roma.

— Adevărat drum al Impăratului.
— Țara noastră e plină de astfel de drumuri.

— Și mai e departe până la Sarmi-

Nu-mi venea să mai mă despart de el. Mă fermecaseră cu totul istorisirile lui. Imi aprinseseră în inimă dorința și mai vie de a vedea, cât mai degrabă, cetatea. Dar te puteai oare despărți de acest minunat flăcău? Târziu, un șerbat de fluer mă făcu să tresar. Copiii se adunară cât ai clipi în rânduri câte patru. Baciu îi pregăti pentru cântec. Apoi porniră în marș.

Eroi au fost. Eroi sunt încă și-or fi cât neamul românesc, Căci rupți sunt ca din tare stâncă Români ori și unde cresc.

Cu mâna ridicată spre cer, cu inul copilor și cu vorbele lui Baciu cuibărite în toată ființa, m'am uitat lung după ei, până ce s'au pierdut pe cărările pădurii și ale muntelui.

Când am ajuns în cetate, soarele era în pragul cerului. Pe ziduri se mișcau parcă umbre abia deșușite. Într'un timp, umbrele porniră să joace. Mă retrăsei într'un colț al cetății, desproptă de curând, să le privesc. Mă înălțam și eu parcă odată cu umbrele pe ziduri în jocul lor ciudat. Glasul care-mi vorbise în pădure, înainte de a-l întâlni pe Baciu Gheorghe, îmi șopti acum la ureche, molcom, vorbe pe care de-abia le pricepeam. Cu sufletul din ce în ce mai viu, am ascultat până când vocea s'a stins odată cu soarele.

— Vezi? Minunea trăește încă în simțirea ta. De acolo din legendă, de peste veacuri, vin lângă tine sufletele străbunilor. Cartea neamului se deschide la o filă necităată.

Șaptezeci și opt de ani trecuseră dela nașterea lui Christos Domnul. Apusul era cărmuit de Impăratul Vespasian. În Dacia se afla pe tron un Rege al cărui nume Diurpaneus-Decebal răsuna peste mări și țări ca un svon al munților și al pădurilor. Toată făptura acestui stăpân al înălțimilor părea croită din luceferi, din stânci și din stejari. Fruntea lui lată era plină de lumină. Purta plete mari ca de cioban. Pe unde trecea Regele, cu ochii albaștri, drumurile se lumineau, holdele creșteau mai bogate, pasările cântau mai cu foc, apele curgeau mai pline de viață. Ostașii și poporul când își vedeau Regele se simțeau mai tari și mai mândri. Decebal strânse laolaltă toate neamurile ce se numeau pe vremea aceea getice și alcătuiese un regat puternic, așa cum rar se afla pe pământ. De frica lui Diurpaneus tremurau toți vecinii. Chiar Vespasian, Impăratul Romanilor, îi trimetese daruri ca să nu-i calce hotarele Impărației, cu toate că Regele Dacilor nu pornea niciodată să jeluască alte popoare. El când se arunca în fruntea războiului, o făcea numai ca să-și apere hotarele, „sărăcia și nevoile și neamul“.

Și avea Decebal o față frumoasă ca o zână din basme. Sarmis, Floarea Reginei era numele ei. Crescuse lângă mama bună, Regina Dochia, până la șaptesprezece ani. Pe unde călcu picioarele ei albe ca zăpada, creșteau flori. Pasările cerului îi cântau seara la ferastră ca s'o adoarmă. Stelele îi țeseau noaptea haină vrăjită ca să n'o atingă niciun rău. A doua zi dimineața, prințesa o îmbrăca și ieșea în grădinile cetății să se întrecă în cântece cu pasările și izvoarele. Atunci fluturii și razele de soare se jucau în părul ei negru și lung până la brâu. Cântecul prințesei se auzea în toată cetatea și lumea întreagă se minuna de glasul ei venit ca din ceruri.

La șaptesprezece ani, Sarmis, Floarea Reginei pornise în pădure la vânătoare cu Vezina, nepotul Regelui. un tânăr înalt și mândru ca un Făt Frumos. Lui Vezina i se mai zicea și Getuza, adică voinicul pământului. Cu el își împletise copilăria Sarmis. Amândoi crescuseră în jocuri și lumină. Acum erau călări pe doi cai albi. Când ajunseră în mijlocul pădurii, băgară de seamă că nu le ieșise nici un vânat. Sarmis opri calul:

— Vezi tu, Vezina, dacă am venit cu gândul să ucidem vietățile pădurii, nu ne-a ieșit nici una în cale.

— Asta nu mi s'a întâmplat niciodată, făcu Getuza cu oarecare amărăciune în glas.

— Eu zic să ne întoarcem în cetate și să nu mai vânam.

— Să ne întoarcem, rosti Getuza cam cu gura altuia.

Când s'a lasă din pădure, ce credeți că s'a întâmplat? În jurul Sarmisei s'au strâns sute de pui de căprioară, unul mai frumos decât altul, care o priveau cu nescată dragoste, iar pe umeri i s'au lăsat din zbor nenumărați pui de porumbi sălbateci, de fazani, de turturele care li găngurau la ureche în fel și neînchipuite glasuri.

— Vezi, Getuza, cum știu vietățile pădurii să mulțumească? vorbi Sarmis, Floarea Reginei mângâind pasărelele de pe umăr.

— Parcă nu-mi vine să cred, Prințesă. Cine le-o fi trimis aci?

— Bunătața și dragoste, Getuza. De azi înainte am să vă rog să nu mai vânați căprioare și pasări.

— Rugămîntea ta va fi poruncă.

În clipa aceea căprioarele făcură o

horă în jurul Sarmisei, iar pasările împletiră din aripi în zbor o cunună deasupra capului ei. Cu acest alai de mare sărbătoare pentru sufletul pădurii, Sarmis, Floarea Reginei și Getuza au mers până în cetate.

Când i-a povestit Regelui minunea, Decebal și-a îmbrățișat fata și a sărutat-o pe frunte.

— Parcă-i fi ruptă din sufletul lor. fetița mea, atât de mult îți la aceste făpturi ale pădurilor.

Apoi Regele s'a retras în odaia lui de lucru, fericit că i-a dăruit Dumnezeu un copil cu suflet atât de ales.

În același an Decebal a pornit un război cu dușmanii din Apus. Luptele au fost crâncene. Căpitanii și ostașii în frunte cu Getuza au săvârșit vitejii neîntrecute. A luat parte la lupte și Sarmis, Floarea Reginei. Glasul ei i-a îmbărbătat, cântecul ei le-a sădit în suflet înflăcărare. Decebal a biruit și de data aceasta dușmanul. Dacii încununată de glorie, după două luni de neînțelepte lupte, s'au oprit sub poalele pădurii de lângă cetate, să prăznuiască biruința și să cinstescă pe Rege.

Cu bucate pregătite de soțiile rămase la vetrele lor, s'a întins o masă pe iarba verde, plină de bunătați, așa cum numai femeile Dacilor știau să gospodărească.

În capul mesei sta Decebal, mândru ca un soare. La dreapta lui se afla Regina Dochia, toată numai bunătațe, frumusețe și milă. În stânga lui Decebal se așezase generalul Diegis, fratele Regelui. Acesta, cu toate că era cu câțiva ani mai mic decât Decebal, arăta tot atât de mândru și înțelept ca și fratele său. În clipa aceea Diegis sosise cu vești și coroană dela Impărat. În fața Regelui sta, îmbujorată la față Sarmis, Floarea Reginei, iar lângă ea Vezina-Getuza. Voinicul se simțea din ce în ce cu mai multă primăvară în inimă, de parcă nici n'ar fi luptat zile și nopți în șir, fără să se odihnească. La această împărătească masă au mai luat loc sora lui Decebal, comandantii, ostașii și mai tot poporul din cetate.

Înainte de a se bea din ucelele de corn, Regele se ridică și glăsuie tare ca să fie auzit de întreg norodul.

— Cinstită masă, obiceiul din străbuni este ca înainte de a sorbi vinul roșu ca sângele nostru, să închinăm pentru cei care trebuiesc cinstiți înaintea noastră, pentru Eroii ziditori. Lor să le dăruim, pe gura pământului, prima picătură de vin, așa cum și-au dăruit și ei sângele pentru Patrie.

Toți mesenii se sculară smeriți și cu fruntea în pământ urmară cu glasul și făpta pe regele lor.

Decebal privind cu ochii străpunzători pământul, continuă vorbirea, turnând încet vinul în țărână.

— Cu frică și dragoste în Dumnezeu, ne gândim la voi, camarazilor căzuți pentru țară. Vouă, care sunteți nemuritori în sufletele noastre și în ceruri ca luceferii, vă dăruim recunoștința prin rodul viei.

Când Kegele goli toată ulceaua de vin, Sarmis, Floarea Reginei ridică fruntea spre cer și rosti cu glas ca de privighetoare.

— Ca iubirea nescată va fi deapuri în sufletele noastre icoana pilduitoare a vieții noastre!

După această cinstire a Dacilor căzuți în război, mesenii începură să mănânce și să bea. Tot timpul cât dura masa, nimeni nu scoase un cuvânt. Era o liniște cu adevărat religioasă.

La sfârșitul cinei, când vinul încetă să mai curgă în ucelele de corn, Regele se adresă din nou ostașilor săi.

— Poporul meu, multe războaie am biruit. Ultimul a fost poate cel mai greu. Dușmanii au fugit ca puii de poartă. Nu știu, bieții de ei, că noi eram tocmai atât de mulți cum păream. Erau, după cum a pus la cale vrednicul Getuza, cioturii pădurii tăiate și îmbrăcate cu haine de ale noastre și cu cușme de păslă. Biruința aceasta să nu fie uitată. Să punem temelie unei cetăți noi pe zidirea veche, între cele patru turnuri. Să zidim o întăritură cum nu se mai află alta pe pământ și să-i dăm numele Cetatea Biruinții. Voi ce cîcți de acest gând?

Comandanții se sculară drepti, ca la o comandă și roștiră:

— Maria Ta, gândurile Tale sunt gândurile noastre.

Apoi Getuza, care era în fața Regelui lângă Sarmis, glăsuie plin de înflăcărare:

— O, Rege bun și viteaz, pentru înfăptuirea gândului Măriei Tale, noi toți comandantii vom aduce cu brațele alături de robi lespezi de piatră din creierul munților.

Decebal, mișcat adânc de această călduroasă primire a cuvântului său, le mulțumi, apoi se adresă către fratele său:

— Spune-ne, Diegis, cum te-a primit Impăratul Vespasian?

— Precum știi Mărite Doamne, vorbi Diegis cu înțelepciune, în urma primei lupte în care am biruit pe Romani, m'ai trimis cu cci șapte nobili să încheiem pace cu Roma. Pe Impărat l-am găsit în Panonia.

— Ei, și cum ți-a vorbit?

— Cu fața luminată și cu mari onoruri. Am încheiat pace. Acum Impăratul ne va da mașini de război, ne va trimite meșteri mari pentru a zidi întărituri, pentru a ridica poduri, a croi drumuri de piatră, și a făuri temple de lumină pentru Dumnezeul nostru care ne ocrotește.

— Frumoasă faptă.

— La urmă, Mărite Doamne, Impăratul, ca un semn al prieteniei ce-ți poartă, Te-a încoronat prin mine ca Rege al tuturor neamurilor Dace, cu această cunună de aur.

— Mi-e sufletul plin de fericire. Îți mulțumesc Diegis.

— Mă simt mândru, Maria Ta, că am putut să-mi slujesc Țara și Regele.

— Sarmis, Floarea Reginei, zise Regele, ca drept răsplătă pentru faptele mărețe ale unchiului tău, pentru vitejia acestor flăcăi, tatăl tău care a fost încoronat de Impăratul Apusului, te roagă să cânti acum cântecele ce le-ai făurit în timpul luptelor.

— Cu dragă inimă, tată.

Prințesa începu să cânte însoțită de harpă. Ai fi zis că un Inger din cer coborise în mijlocul acestor viteji soldați. În cântecul ei glăsuiau parcă sufletul eroilor, zâmbetul pământului, lumina soarelui. Când glasul Prințesei era mai cald, mai răscolitor, porni să fie însoțit de triluri de pasări, cum niciodată nu se auzise până atunci cântec mai vrăjit. În această clipă Regele fu încoronat și de poporul său. Apoi Decebal, copleșit de fericire, rupse o ramură de stejar și făcu din ea o cunună. Dincolo de munte soarele îngenuchiase și cl, în pragul cerului, ca într'o rugăciune, răspundind peste pădurile de brazi și de stejari lumină de aramă. Regele se îndreptă spre Sarmis.

— Cântecul tău, fata mea să-ți aducă cununi de fericire lângă coroana de stejar pe care ți-o pun acum pe frunte. Astăzi a fost una din cele mai luminoase zile ale vieții mele. Și acum comandantii, popor, ostași, după această sărbătoare a victoriei, să ne retragem printre stâncile munților în cetățile noastre. Măine vom porni la muncă să ridicăm întăritura nouă. Păzitorii din cele patru întălțimi să treacă la posturi.

Strajele se prezintară în fața Regelui.

— Neadormiți vom fi, Maria Ta, până în ceasul morții și dincolo de moarte.

Cei patru Daci se îndreptară cu pași siguri spre posturile lor, dând semnale din tulnice.

Seara intră în cetate cu lună plină și pace în suflete.

În lumina soarelui, zile, săptămâni, luni întregi; sub razele de lună, nopți la rând Dacii zidiră din piatră noua lor întăritură. Stâncile erau sfărâmate în munte, bucățile de piatră alese și tencuite cu aceeași credință și putere a sufletului cu care vitejii ostași porneau în războaie. Acum și munca li se părea tot atât de ușoară ca și luptele. Sarmis Floarea Reginei, le cânta, îi îmbărbăta, le înfrumuseța munca. Cetatea își ridica din zi în zi mai mândră

(Urmare în pag. 6-a)

accest mare frumos: minunile pădurii, marea muntelui, lumina soarelui mă inspăimântau acum în loc să mă ridice. Cum aș mai fi putut culege taina și visul, dacă în ființa mea își făcuseră nenumărate găuri lighioanele fricei?

Nu mai îmi venea să-mi urmez drumul. Simțeam o adâncă nevoie de a mă asvârli cu fața la pământ. Lângă un stejar, să cer iertare arborilor, stâncilor, luminei pentru nimicierea cu care venisem în împărăția lor.

Din depărtare, din adânc, începu să se deslușească un cântec lung. Nu era închipuire și nici ingerii nu coboriseră pe crestele munților. Erau aievea copiii ținutului. Glasurile lor păreau însoțite de pasări și de ape. Sufletul meu, până atunci ascuns nu știu unde, porni și el să cânte. Acum nu mai mi-era frică. Uitasem cu desăvârșire și de vipere și de urși și de singurătate. Mi se înălța simțirea alături de cripitul copiilor.

— Ce frumos.
Eu am glăsuț sau altcineva? Această voce de adineori mi-a vorbit tainică plină de căldură. Acum nu mai era muștrătoare.

— Cât de minunat e să te întâmpine aci în sălbătecia naturii cântec atât de frumos.

Vorbeam singur, încet, ca și când aș fi răspuns glasului ciudat care îmi însoțea drumul.

— Se vede că te apropii de taină, că porți încă în tine minunea. Viața orașului nu ți-a uscat inima de tot.

Cuvintele acestea se împleteau ca boabele de lumină în sufletul meu.

— Uite-i, copiii albi.

Niciodată poate n'ași putea să deslușesc, pe indelete, simțirea care mi-a crescut atunci în inimă, ca o floare vie, când am dat cu ochii de copiii îmbrăcați în cămăși albe, curate, ca zăpada. Conducătorul lor, un tânăr robust, îmbrăcat în costum național ardelenesc, părea și el o faptură de

segetuza?
— Să tot mai fie cale de o jumătate de ceas.

— Eu credeam că-i mai mult.

— Da de unde? Dela cotitura drumului se vede întăritura. Apoi câțiva pași, o săritură și gata te afli în cetate.

— În Sarmisegetuza, izbueni eu.

— Da. În fostul scaun de domnie al lui Diurpaneus, neînfricoșatul Rege al Daciei.

Tânărul învățător vorbea cu înflăcărare. Mă așteptam să-mi mai spună ceva. Bănuiam că el cunoștea multe lucruri despre această cetate. Nu știu de ce însă, în clipa aceea s'a lăsat între noi o scurtă tăcere ca o reculegere. Acum nu se mai auzea nici șgomotul copiilor și nici cântecul pădurii. Ca să rup această tăcere, am reluat vorba mai mult ca pentru mine.

— Câte veacuri n'au apăsă pe umeri vechea cetate!

— Și cu toate acestea, tresări tânărul, cu ochii din ce în ce mai aprinși, acolo bate inima neamului nostru. Printre zidurile vechi se împletesc vremurile de apoi cu cele ce vor veni, așa cum s'au plămădit oasele străbunilor cu pământul văilor, cu piatra munților, cu puterea cerului, sub ochii și ocrotirea bunului nostru Dumnezeu.

Printre pietre și d-ta ai să te simți altul. Sufletul se luminează. Trupul capătă puteri ca croii din basme. În altarul în care trăiesc, peste veacuri, umbrele străbunilor, în fiecare fir de pământ svâcnește o inimă de erou. Acest lucru l-am simțit și eu tot timpul cât am stat înăuntrul cetății. Și atunci mi-am zis: „Doamne, cât n'aveam de învățat din această sfântă carte de piatră a neamului nostru“.

Chipul învățătorului se lumineasa ca de o vraje. Vorbea și parcă glasul lui tremurată avea ceva sfânt în el. Câte minuni săvârșite de neamul Dac, nu mi-a povestit Baciu Gheorghe lângă stejari, până aproape de scăpăta.

Cartea străină

Sang et volupté à Bali,
roman de Vicki Baum, Ed. Stock

de VICTOR POPESCU

Romanciera Vicki Baum este una dintre foarte cunoscutele și poate chiar mult gustatele scriitoare ale epocii noastre. Succesul ei nu este lucru atât de ușor într-o vreme când admirația literară pentru o scriitoare nu pornește din galeriile, ci se obține greu, dacă înțelegem seama de numărul mare de literate, care au isbutit să imprime un ritm nou și serios vieții spirituale feminine. Dela simpla și modesta Helen Grace Carlyle, până la Siegrid Undset, încununată cu premiul Nobel, și până la cea mai strălucită, Selma Lagerlöf una dintre cele mai fine scriitoare a noilor tendințe literare, (istorisirile acelea misterioase, impregnate de basm și misticism, ca și sufletul omului în clipele lui de înălțare și reculegere!) și am putea înșira un număr nesfârșit de autoare prin care literatura feminină dovedește o trănție și o intensitate rară.

Nu are rost să discutăm dacă literatura feminină întrece sau nu, literatura masculină. Realitatea și onoarea ei, este de a egala literatura universală, ceea ce este mult mai mult. Este o definire clară în cadrul realizărilor spirituale. Iar pentru a situa și istoricește această literatură, trebuie să observăm că operele cele mai de seamă au fost plămădite de societățile anglosaxone sau nordice. Nu facem aici un considerent asupra literaturii feminine în general, dar nu ne putem împiedica să nu notăm ca un punct de rar interes acest fenomen de localizare modernă.

Marele rafinament elen a dat și el rândul lui scriitoare interesante, iar epoca de aur a culturii franceze din secolele XVIII și XIX avea prin femei nu numai un sprijin admirativ dar și creator.

Ultima lucrare de Vicki Baum, de proporție obișnuită, adoptă oarecum genul foarte cunoscut al lui Pearl Buck scriitoare recent laureată a premiului Nobel. De o documentație perfectă și amănunțită, cât mai aproa-

pe de adevărul istoric, *Sang et volupté à Bali* privește un fragment al istoriei insulei Bali, când, trebuind să cedeze presiunii Olandei ultimul prinț independent, prințul de Badoung, a închinat țara cuceritorilor odată cu moartea lui și a celor mai de seamă frunțiși, după ce prin luptă a recunoscut că nu-și poate apăra domeniul strămoșesc.

Romanul se bizue pe multă veracitate, grație faptului că Vicki Baum și-a cules inspirația pe de-o parte prin informația directă din insula tropicală, după două drumuri prin acea regiune, iar pe de altă parte, din studiul unei lucrări de mare anvergură, a doctorului Fabius, — spune în prefața autoarea, — care după o viață întreagă petrecută în serviciul sanitar colonial, a adunat toate documentele ce-ar fi permis elaborarea unui vast roman. Doctorul Fabius însă nesimțindu-se în stare să îmbine ceaceo a astfel de operă necesită, a rugat pe prietena lui, scriitoarea Vicki Baum ca după moarte, să-i adune materialul, și să-l publice. Ceeace ea a și făcut, luând însă numai un fragment din prea întinsa lucrare a doctorului Fabius, și anume fragmentul care istorisește căderea principatului Badoung.

Romanul cu toată apropierea lui de adevărul istoric nu păcătuiește prin pedantism de date inutile și amănunțite, cari ar prejudicia unei acțiuni care cere să pară fictivă. Dimpotrivă, păstrând doar cronologia și veracitatea, povestirea urmează un curs firesc de conflict literar, cu însurări logice de dialoguri și întâmplări cari convergând la dezastrul final odată cu moartea eroică a prințului, nu părăsește pe eroul său principal, țărânul Pak, tot romanul fiind deci viața acestui om, câțiva ani din viața acestui om, în jurul căreia s'a brodat realitatea ca un ecou depărtat.

Cu toate că obositoare prin lungimile uneori prea insistente ale descrie-

rilor, cartea nu este mai puțin un document interesant.

În special este demnă de subliniat valoarea pe care astfel de lucrări o au spre cunoașterea unor regiuni ale pământului, socotite primitive, dar al căror primitivism este mai puțin o stare de înapoiată civilizație, cât o civilizație aparte, cu alți oameni, alte caractere, alte moravuri, ce niciodată nu vor urma cursul evolutiv al civilizației noastre albe.

Cauza primitivismului trebuie căutată în structura spirituală complet diferită, a unor popoare și iată ceaceo romanul acesta caută să lămurească pătrunzând în culele unor suflete de natură diferită de a noastră.

Iată bunăoară pe țărânii insulei, înțelegând să nu lupte împotriva dușmanului fiindcă nu sunt războinici ci agricultori. Patriotismul lor fiind însă de cea mai înaltă intensitate.

Dar războiul pentru ei este un fel de meserie care nu privește decât pe profesioniștii lui. Deci nu vor voi să lupte când nu este interesul lor. Ciudățenie față de concepțiile noastre, foarte natural pentru ei.

Și se înșiră mai departe tot felul de conduite cât se poate de interesante tocmai prin completa lor originalitate.

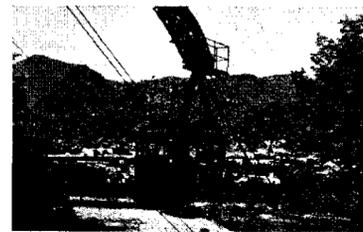
Vicki Baum a abandonat, prin acest roman genul ei de până acum, monden să spunem, de scriitoare fină a societății înalte. Poate a greșit, cu toate calitățile și interesul romanului, fiindcă materia ingrată nu i-a permis să-și desvolte toată amploarea talentului. Este vizibilă reținerea, înfrânarea impulsului natural de a face un roman individualist, psihologic. Și notând perfectă unitate a romanului, valoarea lui, nu putem totuși să nu luăm aminte la pasagiile forțate, când modernă Vicki Baum rămâne mirată și nu poate da curs unui conflict între sufletele primitive pe care uneori nu le pricepe.

Aceasta, și desigur cu atențiuni nenumărate, fiind o scădere față de romanele documentare ale celebrei Pearl Buck.

BOLZANO,
orașul cu șase funiculare

Se poate merge la Bolzano pe felurite drumuri. Cu trenul, fie coborând, dinspre pasul Brennero, valea vijeliosului Isarco, fie urcând dela Verona printre munții de stâncă aspră, în contrast acut cu vâlcele și livezile ce-i încojoară sau dela Veneția, direct, prin Bassano și Trento. Tot trenul electric descarcă zilnic grupuri voioase de turiști, sosiți din direcția Merano-Malles Venosta. Incomparabil mai frumoase sunt însă drumurile străbătute de autocarele societăților de turism și care brăzdează ținutul în toate direcțiile, chiar și în acelea în care abrupturi gigantice par să interzică orice încercare omenească. Printre piramidele uriașelor roce roșcate, forfecate în cele mai fantastice forme, ale Dolomiților, șosele netede ca oglinda se cațără, se anină de înălțimi, se apropie de creștelele cele mai înalte, pentru a șerpi a-poi vertiginos în funduri de prăpastie și a reincepe alte neînfricate urcușuri.

Pornind din Bolzano, care, deși în plin munte, abia întrece altitudinea Piteștilor, cea mai vestită dintre „străzile” Dolomiților, se ridică, de repetate ori la înălțimea la care

Funicularul de pe Colle

se află Crucea Eroilor de pe Caraiman, ba chiar mai sus, fie strecurându-se prin chei adânci și întunecate prin care clocețesc cascade, fie străpungând muntele, fie trecând pasuri mult mai înalte decât limita superioară a bradului. Larga autocare roșii, din care flutură batiste și zâmbesc cuiorile robuste ale portului tirolez, scotocesc pe aceste bulevarde ale piscurilor toate muniunile locului, lăsând numai amestorii pereți terminali și năprasnicele creste alpinștiilor adevărați.

Răspândiți pe mii de kilometri pătrați în masive, lanțuri aprig crestate sau turnuri izolate, Do.omiții sunt numai unui din mările ținuturi muntoase din apropiere de Bolzano.

Peste nenumărate alte grupuri sau înălțimi singuratiche, brăzdate de văi repezi și întortochiate, se înalță, spre răsărit și miazănoapte, la câțiva zeci de kilometri, aglomerația de ghețari Ortles a căror înălțime se apropie bine de patru mii de metri. A-olo s'a croit una din cele mai îndrăznețe șosele din Europa. Un zid colosal de munte e scrijelit de panglica unei căi naționale fără cusur, care în ascensiunea ei grăbită întâlnește cu mai bine de două sute de metri înălțimea Negoiului nostru, atingând la Passo-Stelvio, 2760 de metri altitudine.

Dar, Bolzano, de teamă parcă de a nu mai putea păstra pe nimeni pentru sine, în fața atâtor ispite din jur, a știut să-și creeze pe a-e lui, și să înlesnească tuturor, cercetarea unor împrejurimi inepuizabile. Natura nu i-a refuzat de altfel nici frumuseți de imediată apropiere.

Un torent ce și-a săpat în piatră albie largă, Talvero, se năruie în Isarco, râul lui și repede, chiar în oraș iar ceva mai departe sunt amândouă sorbite de Adige. La câteva minute de centru, chiar din spatele căsuteilor din acea parte a orașului, domină cu peste o mie de metri muntele San Osvaldo, căruia clima dulce i-a îngăduit să se acopere până aproape de jumătate cu vii, ridicate pe bolți înalte și pe care dimineața și seara, jerbe de apă improprietate de furtune automate, le stropesc abundent. Chiparoșiși, cactuși și smochini se întălesc, la poalele muntelui, cu stejari pini și molifiți, într-o ciudată înfrățire mediteraneană-alpină.

Peste Talvera se ridică muntele San-Genesio, mai înalt și mai întins decât San Osvaldo iar ceva mai departe, dincolo de Adige, Peneșul și Roen. În fine, la apus, este muntele Colle, întunecat de desimea codrilor ce-l acoperă și cu un promontoriu stâncos care înalță aproape de tot de Bolzano.

Strâns între ape și munți, orașul și-a îngmădit de secole, într'un spațiu foarte re-

duc, căsuțe caracteristice tiroleze, ulicioare dese, impasuri prin care abia se pot întâini doi trecători fără să se isbească. Tradiționalele porțice aflate în aproape fiecare orașel tirolez, nu sunt nicăiri atât de impregnate de viața trecutului, atât de picturale, croite prin clădiri ce sunt adevărate piese de muzeu în aer liber. Pe sub boțile lor, își expun mărfurile în vitrine înșesate și îmbietoare, toate ramurile comerțului local, iar la capătul din spre Talvera se deschide piazza Erbe, panoramă a splendorilor fructe cultivate în jurul orașului. Fortoșala de cumpărători este atât de mare, încât orice circulație de vehicule este întreruptă aci în timpul zilei. Fiecare stradă își are titlul ei de glorie. Edificii străvechi, împodobite cu deosebită artă, biserică vechi cât se poate de interesante, unori câte două-trei, într'un spațiu foarte restrâns, castele istorice, pline de neatinse amintiri. La o atât de darnică moștenire primită dela vechiul Botzen austriac, numele de atâtădată al orașului, regimul fascist a adăugat cu mare râvnă, tot ceaceo putea să mărească farmecul italianesului Bolzano de azi și să-i îmbunătățească viața urbană.

Parcură alei înflorate, dealungul torentului Talvera, un muzeu modern al regiunii, o gară mare și construită într'un stil care nu păcătuiește prin nici o asemănare cu obiceiurile clădiri administrative de drum de fier, anoste și impersonale, un brâu de cățiva kilometri, pe muntele San-Osvaldo, cu privești larg deschise și adevărate lucrări de artă, lucrări editare de mare îndemănare, au fost întreprinse și sfârșite cu însemnat câștig pentru Bolzano, dar nu s'au oprit aici. Peste drum de Talvera, a răsărit, un oraș nou, cu sute de clădiri, artere largi și bogat pictate și perspective impresionante; un Bolzano italian. Fără să scrie astfel nimic din vechiul Bolzano, timpul nou i-a alăturat un alt oraș, cu desăvârșire nou, cu care este merit să-și armonizeze de acum înainte ritmul vital.

Orașul nou a fost înzestrat și cu un nou funicular, pe cablu, care duce numai în șapte minute în cănăutul San-Genesio, agățat pe un povârniș, repede la o mie de metri deasupra orașului, pe muntele cu același nume. Cu acest nou „tren” de munte, Bolzano atinge cifra necunoscută de nici o altă localitate de șase funiculare. Celelalte cinci se îndreaptă în toate direcțiile indicate plimbăriilor frumoase în munți. Unul, încă promontoriul muntelui Colle în punctul numit „Virgolo”. Altul, pe cablu, ajunge pe unu; din vârful muntelui de unde, dintr'o tură înaltă de brad, se deschide o vedere imensă.

Gara

O altă linie, deservită de vagoane grele cu cremalieră, parcurge doisprezece kilometri de pante pronunțate, traversând un șirag de localități de mare altitudine. Un funicular scurt, urcă la casteul Guncina iar altul, poate cel mai variat, după ce parcurge douăzeci de kilometri ca simplu tren electric de munte, își trece pasagerii într'un lung funicular care escaladează Panegalul (1700 m), într'un urcuș de o înclinație dătoătoare de emoții.

Recente știri din Italia puteau face să se creadă că, pe viitor, frumosul Bolzano în urma restricțiilor ce se vor aplica sederii străinilor în regiune, nu va mai putea fi vizitat decât de Italiani. Oprelștea privește însă numai anumite categorii de străini, turiști, rămânând, spre norocul lor, ca și în trecut, bine veniți la Bolzano, pe tot timpul cât o vor dori. Era și natural pentru un oraș pe care așezarea, condițiile rare turistice și aspectele atât de reprezentative pentru pitorescul unei întregi provincii păreau să-l fi destinat prin excelență oaspeților cercetători de locuri frumoase.

R. A.

Cazul Thomas Hardy

(Urmare din pag. 1)

zov și Bagrativov ne-a dat portretele câtorva măruneți generali de-ai noștri contemporani, copiați în chip servil? Lista verdictelor, din partea elitelor contemporane, se poate prelungi.

Nota aceasta am scris-o, dealtfel, pentru a pune în fața cetitorului român câteva texte interesante, relativ la romancierul englez Thomas Hardy. Puțini știu că romanele lui Hardy au fost excesiv de prost primite de majoritatea criticilor englezi și americani. Puțini știu, deasemenea, că Hardy a încetat să scrie romane pe la 1898, reintorcându-se la poezie și publicând timp de 30 de ani numai volume le poezie. Asta, din cauza ferocității cu care erau criticate romanele lui — romanele cu care se mândrește astăzi literatura engleză. Informațiile de mai jos sunt toate extrase din studiul lui Carl J. Weber, *Virtue from Wessex: Thomas Hardy*, publicat în „The American Scholar” (Spring 1939, p. 211-222).

Hardy a scris primul său roman în 1868, cu titlul: *Sărutul și cucoana*. L-a oferit editorului Macmillan, și referentul editorului, John Morley, i-a refuzat ca să ilizibil. Hardy l-a oferit apoi altui editor, Chapman, care avea ca referent pe marele scriitor George Meredith. Acelaș refuz. Cartea n'a putut apare, și în 1870 Hardy prezintă un nou roman, *Desperate Remedies*, care — fiind prezentat lui Macmillan — este refuzat. Autorul se hotărăște să-și plătească singur imprimarea și romanul apare în 1871 la Tinsley Brothers. A fost imediat atacat. O critică sălbatică, tipărită în *The Spectator*, îl scoate oarecum din circulație.

În 1874 apare unul dintre cele mai puternice romane ale lui Thomas Hardy: *Departee de mulțimea înebunită*. O revistă de mare autoritate, *British Quarterly Review*, l-a atacat cu furie pentru vulgaritatea lui, iar celebrul scriitor Henry James îl critica în *Nation* dela New-York pentru artificialitate și lipsă de consistență. Ceva mai mult, o delegație de „umanitariști americani” se prezintă la Hardy protestând împotriva „erudului incident, când eroina este ajutată în durerile nașterii de către un câine vagabond” și cerând să fie suprimat sau modificat.

Patru ani în urmă apare *The Return of the Native*, roman pe care acum critica îl consideră capodopera lui Hardy. Atacurile continuă. Chiar cetioarele contribuie la denunțarea autorului ca un scriitor detestabil. Sir James Barrie a găsit într'o bibliotecă publică un exemplar vechiu din acest roman, adnotat de mai multe cetioare: „Ce carte oribilă!”, „Eustația este o insultă adusă nobilei feminității”; „Oh, cât îl urăsc pe Thomas Hardy!”

Când tipărește, în 1880, *The Trumpet-Major*, a fost acuzat de plagiat. I s'a spus că a „furat” pagini întregi dintr'un autor american de care Hardy nici nu auzise. Doi ani în urmă publică *Two on a Tower* și e acuzat că-și bate joc de episcopii anglicani. Cealaltă capodoperă *The Mayor of Casterbridge* (1886) provoacă un imens scandal, pe motivul că umilește „bărbăția scoțiană”. În sfârșit, când, în 1891, apare neuitata carte *Tess of the D'Urbervilles*, scandalul devine atât de insuportabil și atacurile atât de teribile, încât Hardy scrie în *Jurnalul* său intim: „Dacă lucrurile astea continuă, mă las de romane. Trebuie să fiu nebun ca să rămân în picioare până m'o doborî!”

În 1895 tipărește *Jude the Obscure*, și bătlăia devine din nou asurzitoare în jurul numelui și a operii sale. I se contestă orice urmă de talent, de inteligență, de onestitate. Iată ce scria ilustra critică new-yorcheză *Jeannette Gilder*: „Sunt înmărmurită de povestea asta! Este aproape cea mai proastă carte pe care am citit-o vreodată. Credeam că Tess e destul de proastră, dar... asta...! Când am sfârșit cartea, am deschis geamurile să intre aer proaspăt!”

Hardy mai face o ultimă încercare. În 1897 apare *The Well-Beloved*, o mică povestire fantastică, dar și aceasta e atacată cu aceeași terocitate. E denunțată ca imorală, stupidă și prost scrisă. Hotărârea lui Hardy e luată, însă în anul următor se reintoarece la poezie și publică *Wessex Poems*. De atunci n'a mai scris decât poezii și drame. Atacurile continuă, dar cu mai puțină vehemență. În orice caz, un istoriograf atât de erudit ca Weber afirmă că niciuna din cărțile lui Thomas Hardy, până la ultimul său volum din 1928, n'a scăpat complet de atacuri...

Și cu toate acestea, încet, încet, și-a făcut loc verdictul cel adevărat al criticii, care situa pe Hardy printre meșterii cei mai mari ai romanului englez. Hardy a murit foarte bătrân; trăise destul ca să-și înțeleagă locul pe care și-l cucerise. Dar gândiți-vă cât ar fi câștigat literatura engleză dacă Thomas Hardy ar fi continuat să scrie romane. Căci acest neîntrecut maestru abandonase romanul după o serie de capodopere, și totul ne îndreptățește să credem că ar fi scris cărți și mai ametoitoare. Hardy nu poate fi acuzat de slăbiciune dacă a renunțat, după 20 de ani, la roman. O singură recenzie favorabilă, o singură opinie din partea vreunui tovarăș de scris, l-ar fi ajutat să-și continue creația epică. Dar, lucru într'adevăr nemaipomenit, când duzini de romancieri anglosaxoni de mână treia erau încurajați — critici, croniciarii literari și scriitorii din Anglia și America, dela Mark Twain la George Meredith, n'au găsit în cărțile lui Thomas Hardy niciun fel de merit, nici urmă de talent.

MIRCEA ELIADE

Cine nu-mi dă pace

Seara a trecut foșnind pe străzile pustii,
Ca o bătrână doamnă cu fustă de tafta,
Ce-amarul, ce n'a fost, acum îl căuta
În pietrele tocite, prin coșuri de hârtii...

Cineva mi-a prins tenebre de mercur
Și noapte mi-a turnat în fibre și în vine.
Lutul păcătos mișună prin mine —
M'au smuls, tâlhari, din cerul de nea și de azur.

O mână proiectează în mine raze sure
Și alta răscolește în colțuri tremurând.
Ce vor să ia din mine? Dece m'or fi prădând?
Caratul meu din gând dece vor să mi-l fure?

Cine mi-ascunde Cerul, Cerul de mătășă —
Cine nu-mi dă pace, cine nu mă lasă?

MIHAIL BADESCU

Venerei de pe biuro

În tainic miez de noapte când sufletul veghează
A florilor miresme sub recea lunii rază,
Privirea mea pe Venus din față o alege
Și-a marmorii tăcere încearcă să deslege.

Zâmbește albă Venus de lună-învăpăiată...
Din spuma unor vise mi-am încheșat odată
Avea o iubire ce iar se n'firipează
Dând viață astăzi celei pe care-o visează

Un suflet ars de patimi ce vremea nu l-a stins
Dar iată cum o rază din ceruri s'a desprins
Și de-al zeiței umăr alene se anină...
... Din întunerice Venus se naște în lumină.

SPIRU HASNAȘ

Cădere

Clipele se rostogolesc
ca boabele de cristal
pe o marmoră...
Marele gol
le inghite —
Tot așa inima
sângeră înfrângeri
printre durerile ațipite.
Mănilor prea grele
nu te vor chema
niciodată înapoi,
din trecut.

Cât de adânc e vremea!
fără fund...
ca apele oceanului
în care ai căzut.
Florile visului
în coraliul arterelor
a împietrit.
Pulsul bate lent...
ca o lene...
din care nimeni...
nimeni nu s'a mai trezit.

VIRGINIA GHEORGHIU

Popasul verii tinere

Te află 'n pânza nopții, în rama somnului,
Și plec să-ți plimb cu zorii tot sufletul tău, prunc.
Să te ridice pe scări, spre castelul Domnului
Și câinilor Lui, pâinea poemei, să le arunc.

Să-I cer atunci, crăiasă ce ții în frâne cerbii,
Să mi te dea mireasă și El să-mi fie nun,
Eu să-ți aduc inele de cânt și vise 'n jerbii
Și lămâța lunii în păr să ți-o adun.

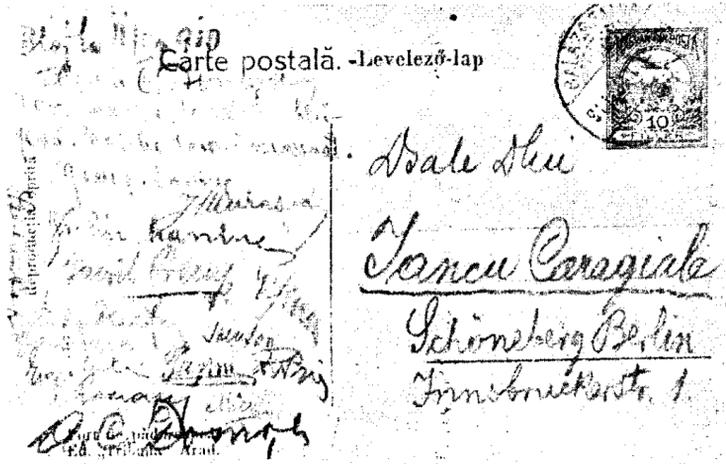
Hai, să te plimb cu noaptea în albele carete
(Purtați prin colb de aur de vizitiu lunii)
Agrafele miresmei să-ți dăinuie în plete
Și ii de grele umbre să-ți dăruie gorunii.

Așa, cu tine 'n suflet, mă furizez prin zile
Și eu, haiducul tânăr, cu pradă: tu, rămân,
De ți se'nalță trupul mlădiu și pur, în file,
Când tinerețea verii îți poposește 'n sân.

LUCIAN DUMITRESCU

CARAGIALE LA „ROMÂNUL”

de ȘERBAN CIOCULESCU

Carta poștală ilustrată trimisă de G. Coșbuc și iscălită de „blăjeni”

Caragiale își manifestă în deosebi o vie admirație față de Coșbuc, care „ar putea să figureze la orice neam, cu fală, în fruntea tuturor”. Una din scenele obișnuite, de familie, este pricinuită de întrebarea pe care i-o pune fiului său, Luchi: „Care e mai mare, Eminescu sau Coșbuc?” După însuflețite lecturi și debateri ajung la încheierea că „e o prostie să cântărești pe scriitorii, ca și cum ai cântări brânza ori salamul”, — mai ales pe scriitorii de structură deosebite.

Caragiale a mai păstrat, din preferințele junimiste, aprecierea călduroasă a scriitorului bănățean, dialectal, Victor Vlad Delamarina. Râde cu lacrimi, de câte ori recitește cunoscuta poemă, care se încheie cu versul:

„Că de nu-ți fac praf comeția!”

Se interesează de colecțiile calendarelor, tipărite cu caractere chirlice și dorește să obțină oricâte exemplare s'ar mai găsi, ca să le guste înțelepciunea pilduitoare.

În sfârșit, articolul se încheie cu dorința lui Caragiale de a-l trimite pe Luchi, când va fi mare, în Ardeal, ca să cunoască poporul, cu obiceiurile lui curate. „Și mai știi, mai știu că nu va da de-o ardeleană de-ale voastre, de alea, măăă...”

Să nu se creadă că ar fi oarecare demagogie, în aceste semne de neobișnuită dragoste pe care o manifestă Caragiale față de ardeleni, sau o captatio benevolentiae, prin mijloace cam groase. Excesiv în toate, marele scriitor trece ușor dela o extremă la alta, în ură sau în iubire, după dispoziția momentului. Cum ar rămâne nesimțitor la solicitările respectuoase ale ardelenilor și n'ar răspunde cu aceeași măsură? E un schimb de grațiozități dulci, în care se întrece cu firea, curmându-și scepticismul, ca să răsplătească omagiile unui discipol și ale atâtor bravi fruntași ai românismului.

CARAGIALE LA ARAD

Caragiale rămâne totuși câțva timp nedecis de a colabora la *Românul*. Să se vâre într-o gălceavă, fie chiar cu gândul împăcării, e o faptă încărcată de riscuri. Este, de altfel, prieten cu Goga, pentru care a scris un articol, cu prilejul arestării sale (*Situație penibilă, Universul*, 1 Ianuarie 1910, Opere IV). Cum să se hotărăască a-l dezavua? Tre-când așadar prin Ungaria, Caragiale se oprește o zi la Arad și, imparțial, cercetează amândouă taberile. *Tribuna* consemnează la *Informațiuni*, că „a petrecut ziua de azi în Arad” și „a vizitat redacția și tipografia ziarului nostru” (Miercuri 8 Februarie stil nou 1911). Dar informat că până la urmă Caragiale va trece cu ceilalți, ziarul mai publică, sub titlul *Caragiale în Ardeal*, o serie de anecdote, ca să dovedească putina notorietate a scriitorului, în Ardeal. Sunt crâmpene de convorbiri, născocite, cu prilejul trecerii lui Caragiale, prin Arad.

- Cine e Caragiale ăla?...
- Cum, nu știi? Caragiale e unul dintre scriitorii noștri cei mai buni!
- La cine e în — cancelarie?
- Alta.
- Caragiale, Caragiale!...
- Scrie. Nuvele și piese teatrale.
- De ce nu și le publică — în volum?
- Si ultima. Cineva cere în librărie, o carte de Caragiale.
- Nuvele, schite sau teatru?
- Nu, dă-mi mai bine — poezii!

NEHOTĂRIRILE LUI

După o făgăduială de colaborare, Caragiale își arată susceptibilitatea, fiindcă a surprins printre colaboratorii *Românului*, la rubrica *Litere-arte-științe*, pe unul din insultătorii săi, Petre Locusteanu, care-l atacase în *Vitorul*, cu prilejul neînțelegerilor lui cu Teatrul Național (1909).

Caragiale a lăsat agresiunea fără urmare, nerăspunzându-i, nici trăgându-o în judecată, după experiența cu Caion: „Pentru calomnie, n'am mai avut nevoie să-mi joc cinstea la noroc cerând

reparațiune dela jurați”. A răbdat și a tăcut, până ce a fost lăsat în pace. N'ar putea scrie însă „alături de unii bravi care l-a maltrat, l-a calomniat și, l-a iertat”. De aceea, cere să i se răspundă, dacă d. P. Locusteanu dela *Românul*, este același cu redactorul *Vitorului*. Și ca în toate împrejurările solemne, când se formalizează, semnează „Al D-V, devotat servitor” (ciornă fără dată, în arhiva familiei Caragiale).

Răspunsul lui Goldiș este liniștitor: „P. Locusteanu numai era să fie redactor la noi, dar nu este”. Îl asigură că păstrează bucuria mare, pe care a avut-o, în ziua când l-a vizitat Caragiale. „A fost una dintre cele mai frumoase zile ale vieții mele”. Cere și „vreun foileton”, afară „de fabula aia promisă”.

Așa dar, în acel moment (18 Febr 1911), Goldiș pomeneste numai de o colaborare literară. Nu e încă vorba de articole politice. Ziarul îi va „rebo-nifica munca”, „în raport cu sărăcia sa, nu în raport cu valoarea unui „Caragiale”, care „ar fi vrednic de un neam ca cel al Francezilor ori cel (al) Germanilor”. Iar în post-scriptum, după ce „devotatul adorator” îi dă „inima toată” și îl sărută „cu iubire”, întreabă: „ce va fi cu revista literară?”. Este vorba tot de „Momente libere”, revista care n'a putut apare.

La rugămintele lui Goldiș, se adaugă, deosebit, îndemnul lui Aurel C. Popovici, care stăruie pe lângă Caragiale, la 15 Februarie st. nou, să colaboreze „la *Românul* nostru — al tuturor *Românilor*”. Același scrie cu violență: „La *Tribuna* nu mai sânt decât niște tineri „hoțeliți” (ei își spuneau „oțeliți”, n. n.) în escrocherii. Nu te aș sfătui să-i onorezi cu condeiul tău”. După ce exprimă această recomandare, isvorită dintr-o temere, deoarece cunoștea relațiile lui Caragiale cu Goga, Aurel C. Popovici îl mai asigură de răsplătirea muncii sale: colaborarea nu va fi gra-tuită.

PRIMUL ARTICOL LA „ROMÂNUL”

La câteva zile după primirea acestor scrisori, Caragiale trimite un articol la *Românul*, dar nu un articol literar, ci

unul politic, destul de vehement, inspirat de o greșeală a *Tribunei*. În acest ziar, după o mare adunare populară, convocată la Arad de comitetul partidului național, s'a pus întrebarea vinovată, cât costase manifestația, — în-trebare, într'adevăr inconștientă, ser-vind ca armă dușmanilor noștri, încât chiar *Tribuna* a dezaprobat-o, după protestările *Românului*. Caragiale cere *Reparațiune (Românul*, 15 (28) Februa-rie, 1911, Opere, V) exemplară, prin îsgonirea vinovatului, deoarece deza-probarea lui nu e de ajuns. Vasile Gol-diș mulțumește în cuvinte entusiaste.

„Poate nici nu poți să-ți dai seama, ce mare serviciu ai făcut sfintei noastre cauze naționale prin scrisoarea ce mi-ai trimis-o acum în urmă... Am încremenit într'adevăr, când am văzut, că la infamia *Tribunei*, pe care... atât de admirabil o caracterizezi, nimeni nu se mișcă. O nație sănătoasă ar fi sărit întreagă să zdrobească capul șerpelui, care ne otrăvește viața publică cu ba-lele lui. Acum simțim ușurare. Tot nu suntem așa de ticăloși. Am dat per-fidia în judecata românei întregi. Iată *România* își spune judecata prin unul, care reprezintă adevărul „geniu românesc”. Și judecata aceasta este atât de dreaptă, atât de în-teleaptă și atât de spontană, încât sunt convins, că va brăzda adânc chiar și în opinia publică românească, atât de inițiată de păcatul indolenței”. Bucurându-se că iubitul nenea Iancu a „ieșit din orice obligament moral față de „*Tribuna*”, cere „fie articole de fond, fie vre-o schiță literară, fie, în fine, orice, numai să fie ieșit din su-fletul lui Caragiale și să fie iscălit nu-mele: Caragiale”. Fericit director în-cheie așa: „Îți sărut mâinile și te salut cu stimă, iubire și devotament” (scr. ined., Arad, 26 Febr. 1911, cu en-tete-ul „*Românul*”, ziarul Partidului Național Român din Ungaria și Tran-silvania”).

Același articol al lui Caragiale este salutată cu o telegramă, expedită de la Brașov și datată 1 Martie (st. nou), din partea d-lui dr. Al. Vaida-Voevod:

„Pentru admirabilul articol din *Românul*, care va fi epocal în luptele noastre, rog primii felicitări și mulțumiri călduroase”.

Românul de la 23 Martie (5 Aprilie) are o rubrică, *Telegrame de felicitare d-lui I. Caragiale*, în care reproduce mulțumiri, de la „mai mulți membri ai Casinei Române din Brașov”, pentru „frățesca dragoste, agra pătrundere și rara obiectivitate, cu care judecați regretabilele noastre înțelegeri” și de la frunțașii arădeni V. Goldiș, dr. Pop, dr. Suciu, dr. Marșieiu, dr. Iancu, dr. Velicu (doctor-avocat).

COLABORAREA CONTINUĂ

Caragiale continuă cu un articol: „*Nevoile obștii și așa numitele „Casa noastră”*... în care condamnă acțiunea separată a grupării tribuniste, care încearcă să zătcinească „soluțiunea unei chestiuni, care apasă arzătoare asupra lumii întregi”, anume stabilirea unei înțelegeri între monarhia austro-ungară și românimea, reprezentată de comitetul partidului român (19 Martie/1 Aprilie).

Sub forma unor pilde, dialogate, ur-

mează „*Diplomație subțire*” — cronică — 22 Martie/4 Aprilie ca să condamne atitudinea tergiversantă a lui Goga, înaintea comitetului.

Caragiale primește de la d. Iuliu Maniu (Blaj, la 4.IV) o carte poștală de mulțumiri, după apariția articolu-lui.

„Încântat de articolul D-voastră apă-rut în „*Românul*”, îmi permit, Ilustre Măiestre, a Vă trimite expresiunea sentimentelor mele de adâncă recunoș-tință și sinceră admirațiune! Lumina revărsată asupra esenței crizei, care ne preocupă, a deșteptat mințile și a în-călzit inimile șovăitorilor.

Ați îndatorat toată lumea românească prin desfășurarea suflitească de care ne-ați împărțășit...”

Al treilea articol politic (la 27 Mar-tie/9 Aprilie) este intitulat *Termitele... un mic capitol de istorie naturală, pen-tru popor*. Caragiale extrage din „*Souvenirs d'un naturalist*” de Quatre-fages, un capitol, ca să exemplifice acțiunea subterană, de distrugere, a di-sidenților partidului național, cu ale lor mai sus numitele organizări „*Casa noastră*”.

În același număr, o notă precizează colaborarea numai sub semnătura a lui Caragiale, căruia i se atribuiau, se vede, și alte articole, neiscălitate.

Ziarele rivale, *Tribuna* și *Românul*, concurează și pe terenul literar, recrui-tând adesea aceleași colaborări ale scriitorilor de peste munți, neameste-cați în luptele politice. În vederea Pa-știlor, Caragiale organizează numărul, publicând în fruntea gazetei, o poezie inedită de Vlahuță, nuvela inedită a d-lui I. Al. Brătescu-Voinești, „*Bietul Tric*”, apoi iar o poezie inedită de G. Coșbuc și un articol literar de el însuși, „*Sărbători mahnite*”, în care de-plângere zăzania dintre frați. Goldiș își cere voie să publice foiletoane „și dela scriitorii din România, cari nu sunt a-mestecați în daravera cu *Tribuna*”, pentru că „și așa scriitorii, cari sunt membri ai societății scriitorilor din București (S. S. R., n. n.), au hotărât boicotarea *Românului* (scr. ined., A-rad, 26 Apr. n.).

ȘEZĂTOAREA LITERARĂ DELA ARAD

Iată despre ce „boicotare” era vorba. Pus în inferioritate politică la Arad, Goga organizase acolo cu mare fast, în Duminica Tomii (17 (30) Aprilie), o șezătoare literară, cu scriitorii din Regat. Lucrul indispune *România*, care consi-deră demonstrația scriitorilor parti-cipanți, ca „o regretabilă reclamă pen-tru organul de publicitate al disidenței partidului nostru național român” (Nr. 82, 14/27 Aprilie, „*Șezătoriile literare*”). Abia ajunși în Arad, scriitorii iau cu-șoștință de această interpretare și re-dactează o *declarație (Tribuna*, 16 (29) Aprilie) de protestare contra interpre-tării date șezătorii, „coborînd-o până la nivelul scăzut al unor lupte politi-ce”. Semnează Cincinat Pavelescu, D. Anghel, Em. Gârleanu (președintele S. S. R.), Caton Theodorian, A. de Herz și d-nii D. Nanu, Corneliu Moldovanu, Al. T. Stamatiad și Victor Eftimiu.

(Alții, anunțați, nu putuseră veni: I. Gorun, Caton Theodorian, Al. Ciura, H. Lecca și d-nii M. Sadoveanu, Bră-tescu-Voinești și Sextil Pușcariu).

În darea de seamă, despre *Serbările de Duminică*, „*Tribuna*” (de la 3 Mai st. n.) dă epigrama lui Cincinat, „dedi-cată unui scriitor care a spus că el este un ceasornic fin, de precizie, pe care trebuie „să-l ungă” gazeta la care scrie”. Scriitorul este Caragiale și epi-grama, destul de cunoscută, are acest conținut:

„Ești cronometru fin, de sigur
Dar la... gazetă, ce cați oare?
Au ei nevoie de ceasornic
Sau tu nevoie de... unsoare?”

SUPARAREA LUI CARAGIALE

La primirea *Românului*, cu articolul despre „*Șezătoriile literare*”, Caragiale se formalizează de un pasaj în care se interzicea amestecul scriitorilor din Regat, în politica de peste munți. „Precum noi nu ne amestecăm abso-lut în afacerile politice interne ale Ță-rii-Românești, ci dorim binele și feri-cirea ei și avem aceeași simpatie și dragoste pentru toate partidele politice din Țară, tot astfel cerem, ca nici frații noștri din Regatul-Român, și mai ales scriitorii, să nu se amestecce în darave-riile noastre politice, căci prin ameste-cul acesta nu pot decât să strice cauzei politice naționale a poporului românesc din Ungaria și Transilvania”. Aceste rânduri nu pot viza pe niște scriitori, cari, — scrie el lui Goldiș — „dedân-du-se la diletanțism artistic, ținând șezători literare, niște inocente sporturi — fatuitate juvenilă”, chiar dacă „fac poate o bună reclamă de popularitate impresariului lor”, nu pot fi învinuiți „de scopuri politice și ascunse”. Averti-șmentul *Românului* nu îi atinge așa dar pe ei: „el mă lovește direct nu-mai și numai pe mine, singurul dintre scriitorii din Țară care fățiș, cu por-nire hotărâtă și cu manifestă părținare m'am amestecat în luptele D-v. Ca urmare a acestui eveniment, Caragiale îi aduce la cunoștință retragerea sa dela *Românul* și cere să se dea la in-formațiuni, următoarea notiță: „D. Ca-ragiale ne scrie că, fiind peste măsură ocupat cu niște lucrări literare, regretă a nu mai putea colabora la ziarul no-stru”. În același timp, expediază lui Goldiș această telegramă: „În urma celor conținute *Românul* Joi despre amestecul scriitorilor din Țară în lup-tele D-voastră, regret imposibil conti-nua colaborare. Urmează scrisoare” (16/29 Aprilie). Totodată, scrie d-rului (avocat) Cornel Iancu, din Arad, să stăruiască pe lângă Goldiș pentru in-serarea neîntârziată a notiței.

Curioasa interpretare a lui Caragiale, a pornit desigur dintr-o susceptibilitate ce nu i se putea bănui. După cum se vede, marele scriitor nu se simte so-lidar cu confrății săi din țară, pe care-i consideră a fi niște diletanți infatuați; supărarea lui nu pornește din conști-ința profesională, jignită prin otensă adusă de *Românul*, scriitorilor parti-cipanți la șezătoarea pur literară din Arad, manifestare a unității culturale românești. Foarte ușor iritabil, Caragiale, în ciuda evidenței, se simte di-rect vizat de musturarea care nu se re-ferea la dânsul și reacționează, deși în termeni foarte cumpătați, sub stă-pânirea impresiei.

„NU MA UCIDE, IUBITE NENE IANCALE”

La primirea telegramii, Goldiș ră-mâne încrâncat. „Scrisoarea telegra-mă a Dumitale de azi m'a lovit ca un trănzet. Ziua aceasta este cea mai ne-fericită zi a vieții mele. E pentru mine inexplicabil, cum ai putut să ne lovești atât de crud”, — așa își începe lunga scrisoare de explicații (ined., 29 Apr. n.). El explică aranjarea șezătorii din Arad, „cu boicotarea noastră desăvâr-șită”.

Urmează o încercare de a se pune de acord cu însuși punctul de vedere, ex-primat de Caragiale în articolul „*Ne-voile obștii și așa numitele „Casa noastră”*”. Caragiale scrisese: „Scriitorul acestor rânduri își dă bine seama, că n'are dreptul a se amesteca în afaceri-le politice interne ale Statului un-gar”. De aceea își făgăduise „tot con-cursul, întru cât va fi vorba de cul-tura acestei obștii”. Goldiș admite chiar ca scriitorii din Regat „să scrie politică”, dar nu „prin fapte, cum e șezătoarea dela Arad să se amestice în daraverile noastre și mai ales în con-tra partidului național român”. Din a-ceeși scrisoare aflăm că I. L. Cara-giale a primit „conducerea părții lite-rare a ziarului” și că niciodată nu i s'a cerut să facă „*politică militantă*”. Gol-diș continuă, cu abilitate: „Toți arti-colii Dumitale de până aci sunt lite-rari, nu curat politici. Dacă au și în-sămănătoarea politică, asta nu va să zică amestec direct în daraverile noastre politice, după cum ai și declarat, că nu vrei a te amesteca direct în ace-ștea daraveri!”

(Urmare în numărul viitor)

Prea știute și iubite Măestru!
Cu poartă de azi mi-primii a
Vă trimite un exemplar al bo-
pusti mele: *Mungre, Tisza și Tri-
buna*. Am scris trei săptămâni
de ea și în tipăritul și alăbăstril
am sperat mi-ai bine de ste
3 săptămâni. Acum sunt un bler.
Vineți ori să-mi scrieți pleca la *Quen-
vinea*, de acolo la *Konstanz*
restul de acolo la *Konstanz*
Tribuna a să mi-impune desigur
cu tati *tanvina* de care dispune
conic, claud și Goga. Tati și Goga
cu mult: *Tribuna* și, într-un
pauză în biserici. Mult vă rog
să mi-veniți cu un exemplar al
ce rezultat ați ajuns cu el, cănd
cu convorbirea din Arad.
Aple, și ce de gând să conștă
de *Konstanz* un conștăntial care
a și opoziția ca să scrieți în
contra *partidului*
bunt, și mi-ajungeți în ultimul
stare și a *tanvina* mi-veniți ce vă
niste.
G. A. Vaidov
Brașov 10/12/1911
abonare
Vita-Pavia
Brașov
comandă abonare
Primă Căp. Adm. Nat. Reg. buclă comună cu *gongu* *Konstanz* și *Tri-
buna*
Căp.

București, 14/27 Aprilie, 1911
Brătescu,
Șezătoriile literare
Șezătoriile literare
ce mi-ai trimis. Bine ai făcut și
și ai scris, eu însă nu am avut
el are să urmeze *șezătorile* tale
într-un fel. El făcea vază în *Domnul*,
doamne. Oca la *Brașov*, la *Sextil*.
te mi-pute avea *Românul* și
nuvele „*Tribuna*”. *Tribuna* și un
decal. Tot de goga: el sa poate
vaze cu un om cu oca și mi-pute
pauză de a pune bătă în vată par-
tidului. Șezătoriile literare
e doar individuală și aproape *hietz*
al patra în anume chestii!
e tati *tanvina*, în *ști*. *Caragiale* —
au *tanvina* în *ști*.
tanvina ca în tati, el tati *tanvina* cum
Șezătoriile literare

Inceputul și sfârșitul scrisorii d-lui dr. Alex. Vaida-Voevod

Inceputul și încheierea scrisorii lui Aurel C. Popovici

ZIGZAGURI

novelă inedită de PERICLE MARTINESCU

Printre însemnările zilnice din jurnalul intim al lui Mihai, Arabela deținea dela un timp încoace un rol primordial. De altfel, întreaga lui viață se desfășura, de când fugise de acasă și nimerise aci, în această casă în mijlocul căreia făcea pe care o întâlnise în prima zi a venirii lui constituia inima întregului grup de boemi, de atunci, întreaga lui viață sufletească se desfășura în jurul acestui personaj. Dragoste? Și Mihai se întrebase odată în jurnalul său: „Mă întreb dacă o iubesc pe Arabela. Analizând lucrurile bine, s'ar părea că ceea ce ne ține legați unul de altul e dragostea, într'adevăr. Insa o dragoste foarte ciudată (dacă există!) O dragoste evidentă mai mult prin consecințe decât prin desfășurare. Imi dau seama că ar putea exista o dragoste între noi numai când sunt singur și analizez faptele. Când suntem împreună, nu simt nimic deosebit, decât că am în față o femeie care mă iubește. Nu îndrăznesc să cred că ceea ce simt eu pentru ea e dragoste. Ar fi prea puțin. Și, totuși, imi dau seamă că între mine și ea e ceva care se numește ca o dragoste, adică ceva mai mult decât o prietenie...”

În realitate, Mihai era intrigat de propria lui experiență atât de mult, încât ar fi vrut să discute cu cineva despre dragoste — experiență cu totul necunoscută până acum de el și practic și teoretic — pentru a-și putea face o idee despre situația lui reală. Era, firește, măgulit și din primele clipe se simțise parcă mai mare, mai plin, mai bogat față de prietenii săi, pentru faptul că avea legături intime cu o femeie. Un orgoliu viril, pe cât de discret pe atât de puternic la vârsta lui, îl făcea să creadă că prin legătura ce-o avea cu Arabela a intrat cu adevărat în viață și că față de ceilalți prieteni ai lui are meritul de a cunoaște viața bărbătească, mai complet. Dar aceasta era numai atitudinea lui față de prietenii săi. În fundul sufletului său, Mihai era tulburat de alte probleme care-l făceau să privească realitatea cu mai puțină mândrie, dându-și seama de rolul pe care-l joacă în viața lui această femeie și de situația lui față de ea. De când venise aici, lipsit de orice mijloc de existență, el trăia numai din sprijinul Arabelei. Își dădea perfect de bine seama de ajutorul ce i-l dăduse ea și de multe ori își spunea chiar că, dacă n'ar fi întâlnit-o pe ea, aventura lui s'ar fi sfârșit printr'o întoarcere rușinoasă acasă, sau ar fi degenerat într'un vagabondaj mizer printr'o lume de ratați și epave sociale cum sunt atâția alții ce populează cafenelele și redacțiile ospitaliere. Prin Arabela el reușise să-și păstreze intactă demnitatea interioară în lupta directă cu viața, chiar dacă i se părea că față de ea își coborise puțin demnitatea bărbătească trăind din ceea ce producea ea.

Dar toate acestea erau lucruri secundare în frământările din atmosfera lui sufletească. Mihai regreta mai mult că întâlnirea cu Arabela n'a contribuit cu nimic, sau foarte puțin, la îmbogățirea vieții lui sufletești. El își făcuse despre dragoste o idee mare, ca orice tânăr cu inclinații romantice dela douăzeci de ani: suferință, exaltări sufletești, lacrimi, disperare. Dar nu cunoscuse nimic din toate acestea. Uneori căuta să se înșele și să-și creeze singur iluzia că întâlnirea cu Arabela i-a schimbat cu totul viața sufletească și că fata a fost o revelație pentru el, așa cum știa din cărți că trebuie să fie orice dragoste. Dar atunci totul devenea comic chiar în fața propriilor săi ochi. Își dădea repede seama că viața lui interioară își continuă cursul ei, nealterat, ca și mai înainte, și printre însemnările din jurnalul său intim, Arabela deținea rolul principal la rubrica întâmplărilor zilnice, nu a evenimentelor sale spirituale, singurele considerate esențiale de Mihai.

Presimțea, totuși, că nu s'ar mai putea despărți ușor de Arabela, ba în ultimul timp începuse să prevadă că Arabela devenise atât de necesară pentru el, încât dacă s'ar despărți, dacă ar fi departe de ea, s'ar putea naște cu adevărat o dragoste romantică în el. Faptul că trăiesc prea mult împreună și că orice mijloc de comunicație sufletească sau spirituală — reverie, scrisori, dorințe, etc., — e înlăturat de viața lor aproape comună, era pentru Mihai singura cauză a „platitudinii” dragostei lui. Ajunsese la convingerea că în dragoste absența ființei iubite contribuie mult mai mult la întărirea elanului și a sentimentelor, decât prezența ei. „Kierkegaard, scrisese cu o zi mai înainte Mihai în jurnalul său, afirmă că singurul serviciu cu adevărat mare pe care-l poate face o femeie unui bărbat, e să trezască în el conștiința nemuririi, să-l ridice spre infinit. Dar acest serviciu ea nu-l poate face decât printr'o acțiune negativă. Dacă l-ar face pe cale pozitivă, atunci ar însemna ca soția să fie aceea care să aprindă în bărbat conștiința nemuririi. Ori, viața obișnuită ne arată contrariul... Vai de bărbatul care cunoaște fidelitatea femeii. Vai de mine! Eu trăiesc cu Arabela o viață de soț și soție. Cum ar putea să mai existe dragoste între noi?...”

Nu tot așa se pusese însă problema și pentru Arabela. Ea îl iubise din prima clipă pe Mihai și de atunci continua să-i arate o dragoste progresivă, deoarece pentru ea nu se puneau nici o problemă cu complicații spirituale și ea nu căuta nici un derivat. Ea își făcuse din Mihai centrul și idealul vieții întregi. Dragostea ei nu cerea altceva

decât dragoste și sentimentele sau elanurile ei nu urmăreau decât un răspuns pozitiv din partea bărbatului: iubire, fidelitate, mângâieri, satisfacție pasională. Mihai vedea bine cât e de îndrăgostită și lucrul acesta aproape îl revolta uneori; ar fi vrut câteodată să se certe cu ea, s'o îndepărteze, dar atunci n'ar fi făcut-o decât să sufere singură. Era prea bun ca s'o facă să sufere. Și astfel, în timp ce el regreta lipsa unei acțiuni negative, Arabela cauta să-i arate tot mai mult fidelitatea și dragostea ei prea sinceră, crezând că numai așa el va fi mulțumit și se va apropia mereu mai mult de dânsa.

În ziua plecării lui Panait, Mihai era pentru prima dată neliniștit cu adevărat din cauza Arabelei. Panait fusese un colocatar al lor, locuind într'una din camerele vecine cu a lui și a Arabelei și plecase cu o seară mai înainte, în chip cu totul nelămurit, după ce avusese un schimb de cuvinte destul de agresiv cu Mihai căruia îi făcuse câteva imputări, destul de ocolite, cu privire la situația lui și câteva aluzii necuviințioase la adresa Arabelei. Discuția neașteptată pe care o avusese cu el înainte de plecare, îl convinsese că Panait, pe care-l crezuse până atunci un bun prieten, îi părăsește în urma unor tentative nereușite față de Arabela, ceea ce se vedea limpede din atitudinea lui pornită față de Mihai. Din această cauză Mihai era neliniștit în ziua plecării lui Panait, în persoana căruia aflase acum nu un prieten, ci un rival.

Pe deoparte, lucrul acesta îi făcea bine, îi pune în față o sumă de complicații din care deducea că nu e chiar atât de indiferent față de Arabela pe cât crezuse până acum. Neliniștea lui era o expresie vădită a dragostei lui pentru ea. Dar, se întreba Mihai, ce fel de dragoste e aceasta care nu se arată

decât atunci când un al treilea o lovește în amorul propriu? Sau e, poate, numai amorul propriu, ori o vagă supărare din cauza ciocnirii cu Panait, toată această neliniște sufletească...

Abia acum își aduse aminte că n'o văzuse pe Arabela deloc de aseară și că de ieri nu mai vorbise nimic cu ea. Doria s'o vadă, era îngrijorat de ea, voia s'o mângâie, s'o aibă la piept, cu siguranța că e intactă, că e a lui. În urma discuției violente de peste noapte cu cel care plecase, simțea nevoia s'o știe a lui, numai a lui, ceea ce-l făcea s'o dorească, s'o idealizeze... Rămase întreaga după amiază în odaie, cu inten-

ția de a vorbi cu ea imediat ce vor rămâne singuri în toată casa. Deocamdată într'ună din odăile vecine se afla numai Denis, havanaistul, și atât vreme cât el era acolo, Mihai nu se putea întâlni cu Arabela. Până la plecarea havanaistului în oraș, Mihai încercă să citească ceva, dar nu putu parcurge nici o pagină din cauza tulburării sufletești, a neliniștei, și a nerăbdării de a o revedea pe Arabela. Aceasta îl făcea să deschidă iarăși caietul cu însemnări zilnice, și să scrie: „O iubesc pe Arabela. Dar încă nu sunt sigur că asta e dragoste. Panait a plecat azi noapte și poate numai insinuările lui triviale mă fac să cred că s'indrăgostit. Sau nu e decât amorul propriu lezat?...”

Când auzi ieșirea lui Denis, închise caietul și se pregăti s'o revadă pe Arabela, aproape tremurând de emoție. Avea impresia că n'o văzuse de foarte mult timp și inima îi vibra puternic de nerăbdare. În mîntea lui, Arabela devenise extrem de frumoasă în aceea clipă.

Ca de obicei, Arabela îl conduse pe Denis până la scară, așa cum făcea cu toți cei care locuiau în mansarda comună, și privi peste balustradă în urma lui, până când acesta ajunse jos. Înainte de a ieși, Denis își ridică ochii spre capătul scării, iar ea îi trimise un semn de adio cu degetele fluturând în aer. Pe urmă se retrase.

Mihai deschise ușor ușa și Arabela se îndreptă spre el. Era, într'adevăr, ciudat de frumoasă. Avea o figură adorabilă, de o paliditate serafică, îmbrăcată în pull-overul și rochia cafenie care-i cădea atât de bine pe corp și iradia o prospețime naturală și răcoritoare ca o floare abia smulsă din seră.

— E cald la tine, Mihai? zise ea strângându-și brațele la piept cuprin-

să de frigul dela scară. Abia așteptam să viu aici.

— Adevărat. Nu te-am văzut de ieri. Unde-ai fost aseară?

— Acasă, răspuse Arabela, căutând parcă să ocolească discuția aceasta.

Mihai observă ceva schimbat în ea și i se păru deodată că paliditatea ei trădează o oboseală provenită dintr'o supărare mare.

— De ce ești supărată? o întrebă el direct, nelăsându-i timp să se familiarizeze.

— Nu s'. Ți se pare... Spune-mi ce-ai făcut astăzi, aseară, ai lucrat ceva? întrebă ea îndreptându-se spre masă, cercetând odaia cu multă curiozitate și simpatie.

— Nu, Arabela, n'am putut să fac nimic, fiindcă m'am gândit mereu la tine, zise Mihai cuprinzându-o ușor de talie și apropiindu-și-o încet de piept.

Ochii ei erau imenși și clari ca două perle transparente. Mihai îi atinse fruntea cu vârful buzelor, atât de ușor încât ea aproape nici nu simți. Dar brațul lui, ce-i învăluia trupul, și pieptul pe care ea își sprijinise umărul, i se păreau atât de calde că se lăsă în stăpânirea lor ca într'o vrajă mângâitoare. Ar fi vrut să nu se privească în ochi. Era mai liniștit să stea așa, cu capul rezemat de pieptul lui Mihai și să tacă, să nu spună nimic, să nu se mai gândească la nimic. Parcă aștepta de mult acest moment și parcă nici plânsul nu i-ar fi adus atâtea liniște.

Era o după amiază de început de Martie, cu soare dulce care îmbrăca odaia într'o haină fascinantă de lumină. Mihai o trase pe nesimțite spre pat și se așezară amândoi, unul în fața celuilalt. Arabela avea sub cap o pernă albă, el se sprijini în cot, alături de ea.

— Știi că Panait ne-a părăsit azi noapte, zise Mihai mângâindu-i mâna. Ea nu răspunde nimic, avea privirile, mari și reci, înfipite în tavan.

Tăcerea ei îl sugruma pe Mihai. — Când a plecat eram alături, în camera Doctorului, continuă el. Despărțirea noastră a fost foarte neplăcută; părea că e furios pe mine.

(Urmare în pag. ultimă)

SARMIS, FLOAREA REGINEI

(Urmare din pag. 3-a)

fruntea printre munți. Regele privea cum se desăvârșește gândul său. Se simțea mulțumit. De multe ori adusesse și el piatră cu brațele pentru zidurile noi. Cât privește pe Vezina Getuza, puterile lui erau acum înzecite. Iscusința cu care tâlcuise încăperile, nu avea asemănare. Nici meseriei aduși din Roma nu puteau să-i întrecă. Getuza făurise planul cetății cu măiestrie de mare arhitect, cu toate că el nu învățase meșteșugul acesta la școli înalte. Totul se petrecuse printr'o minune. Când începuse să tragă primele linii pe vatra veche a lăcașului regesc, simțise o luminare lăuntrică, venită parcă din cer. Mîntea îi era limpede și născocitoare. Planul întăririi lua viață aproape fără să-și dea seama Getuza de ceea ce înfăptuia. Când a înfăptuit planul cetății, Regele, cu înflăcărare, l-a îmbrățișat.

— Intr'adevăr, Getuza, mi-ai înțeles gândul ca nimeni altul.

De atunci Vezina Getuza n'a mai cunoscut odihnă. Sarmis, Floarea Reginei îi făurise lui Getuza, în timpul când lucra, un cântec al lui, cântec de ziditor. Sufletul comandantului parcă se tencuia zi de zi în noua întăritură, iar dragostea lui se înălța și mai luminată spre inima Domniței.

Intr'o noapte de Gustar cerul își aprinsese ca niciodată toate făclile. Era atâtea lumină și atâtea liniște, în jurul noii cetăți. În această lumină cetatea se înălța atotstăpânitoare. În cele patru vârfuri de munte se vedeau patru focuri. Flăcările păreau comori aprinse. În lumina lor, cele patru straje se mișcau ca niște umbre ocrotitoare. În miez de noapte se auziră glasuri adânci.

— Uhu, huuu, păzitor din Răsărit, Apus și Miază-Zi, se vede ceva în părțile voastre?

— La mine e pace.

— În partea mea e liniște.

— Uhu, huuu, din cerul țării a căzut o stea!

— E un suflet care va sbura în noapte?

Glasurile păzitorilor erau acum însoțite de un urlet adânc, prevestitor parcă de moarte.

— Geme muntele. Urlă buha!

— Semn rău.

— Uhu, huuu, a căzut și un luceafăr.

— Doamne, ferește țara de rău. Dar ce aud, ce văd? Făclii pe vale, în fuga nebună a cailor.

În acea clipă dușmanii din Miază-Noapte, cari năvăliseră în țară, păreau valuri de păcură cu spumă de foc. Tul-

nicele porniră să sune. Tobele să bată. Porțile cetății se deschiseră. Din ele năvăliră mii de soldați ca vulturii spre dușmanii din Miază-Noapte. Prin lumina torțelor, în fruntea războinicilor, pe un cal alb, Sarmis cu părul resfirat în vânt, părea o zeiță. În dreapta ei Vezina Getuza și el tot călare pe un cal alb, lupta ca un Făt Frumos. De la început barbarii s'au lovit de armatele Dacilor ca de un zid peste care nu puteau să treacă. În învălmășeala luptei însă, o săgeată se infilpă în pieptul Prințesei. Sarmis se prăbuși lângă stâncă. Getuza sări de pe cal și o cuprinse în brațe. Floarea Reginei, ascuzându-și rana cu mâna stângă, îi zise lui Getuza, cu un surâs ca de inger:

— N'ai teamă, Vezina. Nu sunt rănită rău. Mă pot ajuta și singură. Tu, du-te în luptă. Acolo e mai multă nevoie de tine.

— Dar sângele acesta, Prințesă?

— Nu e nimic, îl opresc eu, Vezina. Te rog du-te. Uite dușmanul înaintează.

Getuza nu mai spuse nici un cuvânt. Încălecă și se avărlă în luptă ca o vijelie. Dacii, văzându-l din nou în fruntea lor, porniră și mai cu aprigă înverșunare. Vezina ajunse din urmă pe conducătorul dușmanilor. Cu o putere de uriaș îl apucă de coadă, îl smulse de pe cal și, în fugă nebună, dădu cu el de pământ și în barbari până când nu mai rămase din întăciunatul cărmuitor al năvălitorilor nici fărâma.

Văzând această putere a Dacilor, dușmanii o luară la fugă. Dar soldații lui Decebal nu-i slăbiră de loc. Îi urmăriră până dincolo de hotare, unde îi decimară până la unul. La întoarcere, Getuza în fruntea comandantilor, cu ochii aprinși, cânta cântecul pe care i-l făurise Sarmis când zidea cetatea. În glasul lui era o tristețe nebănuită de ceilalți. Când ajunse în locul unde fusese rănită Prințesa, Getuza se frecă la ochi. Nu-i venea să creadă ceea ce vedea. Sus pe vârful stâncii, în stralele ei albe de in, Sarmis, Floarea Reginei sta nemișcată, ca un inger de piatră, cu ochii fixați în zarea de unde se întorceau luptătorii.

— Sarmis! strigă Getuza cutremurat.

Prințesa, cu capul rezemat de stâncă, nu mai mișca. Chipul ei era luminat de o rază coborâtă din cer. Din picăturile de sânge, căzute pe stâncă, ieșiseră flori albe, frumoase ca și chipul prințesei, flori ce nu creșcuseră până atunci în nici un colț al pământului.

Getuza scoase un răcnet ca de fiară înjunghiată și se prăbuși la picioarele Prințesei. Comandanții nu îndrăzniră să-i atingă. Îi priviră ca împietriți, făcând un semn al credinței, apoi plecară trîști în cetate să ducă vestea Regelui.

Decebal cu inima strânsă de durere le-a făcut lăcaș în noul zid de piatră al cetății. Zidirea s'a săvârșit tot noaptea la lumina făclilor. După slujba religioasă Regele se așeză pe tron, cu fruntea îngândurată. Lângă el se afla Regina și nedespărțitul său frate. Într'un târziu Regele vorbi cu glasul parcă sugrumat:

— Cruntă soartă ne-a lovit.

— Sufletul Tău, Mărite Doamne, nu trebuie să fie măcinat în durere, căută să-l mângâie generalul Diegis. În inimile noastre de stâncă nu și-au făcut niciodată lăcaș durerea sau plânsul.

— Ai dreptate, Diegis. Am trecut întotdeauna peste furtuni, încercări de soartă, peste dureri adânci, cu frunțile încruntate și cu inimile dârze. Dureea de acum însă, este peste puterile mele.

— O, Rege bun, glăsuie încet Regina și ea cu ochii înecați în lacrimi. Sarmis și viteazul Vezina Getuza nu sunt morți. Sunt acolo în viața veșnică.

— Ai dreptate și tu, scumpa mea Regină. Aveți dreptate amândoi. Dar nu mă pot împăca cu gândul că n'am s'o mai văd niciodată pe Sarmis, pe Floarea Reginei.

— O vei vedea întotdeauna, Mărite Doamne, vorbi cu sfială un comandant care intrase atunci în palat.

— Cum s'o mai văd, viteazule, când nu mai este printre noi?

— Mărite Doamne, pe stâncă unde au căzut Prințesa și Getuza, au ieșit flori albe. Noi credem că sufletul Prințesei s'a prefăcut în flori.

— E sufletul ei, zise Decebal cu o lumină nouă în ochi. Să le aducem și să le sădim în cetate. Aici în grădina unde cânta ea, unde se plimba ea. Copiii mei sunt în ceruri, făpturi de lumină. Nu-i așa, Diegis? Nu-i așa, Regină?

— Precum ți-e cuvântul, așa e și fapta, Măria Ta. Știi tu prea bine acest lucru, glăsuie Diegis. Lumina credinței pe care ne-a dăruit-o Zamolxes, ne-a arătat de atâtea ori, acest adevăr în oglinda vieții de aci și de dincolo.

Înainte de a răspunde Decebal, parcă din zidurile cetății, parcă din inima pământului sau din înălțimi se auziră glasul Sarmisei și al lui Getuza însoțite de un molcom cor de îngeri:

„Să nu vă cuprindă mâhnirea. Fiți mândri de noi. Nu este viață mai scaldată în lumină și mai legănată în frumos, ca viața eroilor. În grădini cu rodii de aur, cu flori care cântă alături

de pasările cerului, zburăm cu aripi de mătase. Sufletele noastre se scaldă numai în lumină.

— Ai auzit, Regină? tresări mișcat până la lacrimi Decebal. Copiii mei sunt fericiți. Florile mele dragi, peste munții vremii nu veți fi niciodată uități. Numele vostru îl voiu lega de cetatea în care se odihnesc trupurile voastre, în care va crește în mii și mii de tulpine sufletul tău, Sarmis, Floarea Reginei.

Cu ochii din ce în ce mai luminați, Regele se sculă depe tron și dădu poruncă:

— Dați laoparte porțile palatului! Să intre preoții, comandanții, ostașii, poporul. Le voiu aduce la cunoștință această faptă.

Porțile se deschiseră larg. Poporul, ostașii, preoții, intrară și se plecară în fața Regelui.

Decebal le vorbi:

— Inalți preoți, comandanți, ostași, întregul meu popor. Am hotărât ca numele fiicei mele Sarmis și al viteazului locotenent Getuza să-l leg pe vecie de această cetate. Numele lor să fie sfânt peste ani și ani. Cetatea se va numi de azi înainte Sarmis și Getuza.

Mulțimea îngână adânc, pătrunsă de lauz.

— Sarmis e Getuza... Sar...mi...s...e... ge...tu...za... SARMISEGETUZA.

Marele preot blasglovi noua cetate:

— Sfințită să fie de Dumnezeu, cinstită să fie pururi cetate a vieții și a morții, Sarmisgetuza.

Regele și mulțimea, pătrunși de acest sfânt botez, îngenunchiară.

Jocul umbrelor străbune s'a stins, odată cu răsaritul soarelui. M'am trezit lângă ruinele cetății cu totul schimbat. Simțeam că plutesc deasupra legendei. În gândul meu își făcuseră loc nenumerate întrebări: „Vis a fost, vedenii? O filă ruptă din cartea de piatră a neamului?”

De după vârful muntelui, îmbrăcat în mărețea haină de brazi, soarele se arătă din ce în ce mai viu și odată cu ivirea luminei, visul se risipi deabinele.

Când să plec din acest lăcaș peste care au trecut atâtea furtuni, lângă dărâmaturi, văzui o floare albă, frumoasă, cum nu mi-o închipuisem niciodată până acum.

Am glăsuie singur fără să mă ating de ea:

— Floarea Reginei, Floarea Reginei, sufletul Sarmisei.

Apoi m'am îndreptat, pe cărarea pădurei, spre Orăștie, târg ridicat tot pe o temelie de cetate Daco-Română.

GEORGE ACSINTEANU

Teatrul „Muncă și Voe Bună“

„PLUTUS“ de ARISTOPHAN, cu prolog și epilog de Mircea Ștefănescu

Teatrul „Muncă și Voe Bună“ și-a deschis porțile în vechera celei de-a doua stagiuni, cu „Plutus“ de Aristophan, în traducerea d-lui Mircea Ștefănescu. Este un spectacol care pune în evidență bunele intenții ale directorului de scenă, d. Victor Ion Popa, de a da posibilitatea publicului într-adevăr „mare“ să cunoască teatrul marilor clasici.

Evident că în forma originală, morală comedia nu era destul de pregnantă; de aceea, d. Mircea Ștefănescu a mai condimentat-o pe alocuri cu „a-propos-uri“ mai mult sau mai puțin locale. Traducerea d-sale, este contribuția unui autor dramatic a cărui reputație e bine stabilită.

Recitind „Plutus“ a lui Aristophan, veți aprecia în celălalt „Plutus“, dela „Muncă și Voe Bună“ — cred — versiunea cea mai potrivită pentru cadrul acestui teatru și intențiile care-l prezidează.

Spectacolul s'a jucat cu măști, datorită, odată cu decorurile, talentatului pictor von Löwendall, și care — spune programul — sunt lucrate după autenticele modele antice. Actorii, erau însă vizibil stânjențiți de „noua“ manieră (la noi nu se joacă teatru antic nici măcar fără măști) — și am văzut, amuzați, pe interpreți care își așezau, la „scenă deschisă“ măștile — ca să fie mai comode. Desigur însă că la spectacolele următoare, totul va fi definitiv pus la punct, iar unii actori

și vor termina de învățat chiar și „rozele“ respective.

Vom aprecia justele interpretări ale d-nelor Maria Mohor, Nelly Caracioni și Florica Sterescu, precum și pe d-nii Cezar Rovințescu, Ovidiu Rocoș, Ion Gheorghiu și ceilalți — care au servit o interpretare colorată acestui interesant spectacol.

TEATRUL COMOEDIA : „TINERETE“ cu distribuție schimbată

Am revăzut cu plăcere „Tinerete“, spectacolul de frumoasă ținută a regisorului Muratov. Datorită înlocuirii a trei interpreți principali, comedia lui Skvarkin a căpătat un nou interes. D. Bulfinsky în rolul tatălui Lenei, (creiat de d. Antoniu), a adus masiva domniei sale autoritate și jocul de fine nuanțări.

În rolul lui Iacov am văzut pe d. Finți, atât de rar întrebuițat, dar care este totuși un actor inteligent și de o frumoasă sensibilitate (e un caz când aceste două epitețe de mare circulație, corespund cu realitatea).

Deși poate mijloacele de expresie ale d-lui Finți sunt prea fragile pentru rolul masivului băiat bun din Caucaz, am apreciat inteligenta domniei sale interpretare.

Tânărul actor Ion Aurel Manolescu a fost simpatic în rolul junelui prim. E un talent care promite și probabil se va ține de cuvânt.

INTERIM

La moartea lui Grigore Pantazi

de DRAGOȘ VITENCU

Nu de mult, s'a știut pe neașteptate, la moșia unor prieteni din Bucovina, Grigore Pantazi.

Grigore Pantazi? — Un necunoscut pentru care Puccini și Lehar au avut cuvinte de căldă prețuire, un necunoscut căruia Luigi Manzotti, creatorul coreografiei moderne europene, i-a scris, apreciindu-i una din opere: „c'è un opera di gran' ingegno con effetti meravigliosi, — una vera poema“.

Și totuși, pentru marea public românească, Grigore Pantazi a rămas un necunoscut. Făptura-i puțină, cu caracteristica-i modestie nu a fost făcută ca să poată înfrunta cancanurile lumii noastre scenice și dacă, în mod sporadic, succesele-i din strănătate obligau oarecum oficialitatea noastră artistică să-l cheme în țară și să-i încredințeze diferite misiuni, niciodată Grigore Pantazi nu a putut să le ducă până la capăt, pentru că niciodată, când era vorba de talent, de bun simț și de cinste n'a înțeles să facă tranșacții. De aceea, Grigore Pantazi a fost directorul Operei Române din București numai o zi!

Personalitatea lui artistică are două infățșiri: regizor european de feerie și montări de mare anvergură și, în același timp, modest, dar stăruitor animator al teatrului românesc în Bucovina antebelică.

În amândouă aceste ipostaze Grigore Pantazi a fost un creator de o extraordinară putere de muncă și un munte de răbdare.

Lucra de predilecție cu diletanți.

Din materialul necioplit, — estetic vorbind, — al omului de toate zilele, vrăcea comori de efecte scenice. Fie că lucra la Cernăuți, cu actori — studenți dela „Junimea“, ori cu membrii „Armoniei“, — fie că dresa la baletele Cuții din Viena imperiabil ansambluri, în care cel mai mărunț figurant era cel puțin baron. — frânele puternice lui personalității împuneau tuturor, voința lui nemăsurată. În repetițiile care durau câte o jumătate de zi, într'un vacarm de nedescris, regizorul pri-zărit și prost îmbrăcat, în fața căruia toți

tremurau, pregătea sărbători artistice de năbănuț rafinament.

Pentru reprezentările ce le pregătea era tot ce vrei: poet, regisor, actor, compozitor, pictor, coreograf...

„Moș Ciocărlan“ al lui Tudor Flondor și-a găsit în el interpretul de rasă. La un turneu în Ardeal a trebuit să-l joace de 3 ori la rând; după masă, seara și apoi în zorii zilei, ca să-l poată vedea tot publicul adunat.

A scris libretul și muzica, sau numai libretul, pentru câteva zeci de balet-ferii.

Și-a început cariera cu ele, pe la sfârșitul veacului trecut la Cernăuți, pentru ca apoi să ia cu asalt marile scene din Viena, Praga, Stockholm, Petrograd, etc. „Povestea Soarelui“, „Nippes“, „Norocul“, „Lucaștrul“ (tema eminesciană), „Floarea nufărului“, „Năierul fermecat“ (muzica de G. Enescu), „Prometeu“, transpunere coreografică a muzicii lui Beethoven), iată câteva din titlurile celor mai bine apreciate opere ale sale.

Critica franceză a găsit în „Prometeu“ al lui Pantazi cea mai reușită interpretare scenică a muzicii lui Beethoven, care apoi a fost folosită de Opera din Paris și nerușinat plagiată de cea din Budapesta.

Carmen Sylva a început împreună cu Pantazi, o feerie românească în stil mare, dar moartea reginei-poete a lăsat o peră neterminată.

În ultimii ani ai vieții, Grigore Pantazi a făcut parte din corpul nostru diplomatic, în Viena marilor lui succese de altădată.

Obosit de muncă și de bătrânețe a venit în țară să se odihnească, înmând să plece la toamnă la Viena, unde Opera Mare i-a pus în repetiție „Floarea nufărului“.

A murit subit, într'o zi caldă de vacanță și l-au condus la groapă puțini prieteni și cunoscuți.

Și totuși, Grigore Pantazi, pentru talentul pe care l-a sădit Dumnezeu într'insul, pentru bunul nume ce l-a făcut neamului său, între neamurile apusului, merită mai mult decât rândurile de față.

CAPITOL : Desmosteniții soartei

După ce, timp de o vară întreagă, spre deosebire de celelalte cinematografe de premieră, care, îngrozite de arșiță și de pustii Capitalei, își închisese porțile, cinematograful Capitol a oferit, fără întreruperi, filme noi celor câțiva bucureșteni neplegați în vilegiatură iar nouă, material de cronică. De astădată, odată cu deschiderea așa zisului sezon de toamnă, același cinematograful aduce în locul filmelor oarecum „estivale“, un film dintre acelea cari impresionează. cari dau de gândit.

Aceasta nu înseamnă că ne aflăm în fața unei teme cu totul noi. Dimpotrivă, pelicula prezentată de cinematograful Capitol face parte, oarecum, din categoria obișnuitelor „filme cu copii“. Un om ratat în totul, isbutește să recapete încredere în forțele sale, să pornească pe drumul bun, numai sub influența unui copil.

Dar ceace ridică acest film cu mult deasupra benzilor de acest gen, este interpretarea, cea mai perfectă pe care am văzut-o în ultimul timp într'un film.

Copilul, care joacă rolul de inger salvator, nu mai este de astă dată fetița minune, Shirley Temple, păpușa care se strămbă drăgălaș, vroid, parcă, mereu să spună: — „Vai, ce lucruri amuzante îmi dai dumneata să fac aici, domnule regizor!“

Copilul este Mickey Rooney, băiatul acela urit și cu pistriul, care își trăește cu adevărat rolul, fiind mereu într'o stare ridicată de nervi, făcând gesturi dezordonate, nevrând niciodată să pară frumos în fața obiectivului.

Rolul ratatului, de asemenea, nu este interpretat de vre-un tânăr cu freza unsă cu „Gomina Argentina“, care-și ține capul în mâni și suferă, ci de Wallace Beery, un Mickey Rooney, la 50 de ani, care de asemenea nu se sinchisește de aparatul de filmat, toată grija lui fiind să-și trăiască rolul.

Nu ne rămâne decât să mai recomandăm odată publicului acest film într'adevăr bun.

ARO : Infernul ingerilor

După ce am avut ocazia să asistăm acum vreo 6—7 ani la un film „In-

gerii infernului“, iată că acum ni se oferă un „Infern al ingerilor“. „Infernul“ este un aerodrom, iar „ingerii“ sunt Alice Faye, Nancy Kelly, Constance Bennet și Joan Davis — nu vi s'ar părea puțin curioasă această femeie-bărbat, în chip de inger?

Ceeace strică mult filmului, este faptul că ingerii sunt puși pe vorbă, încercând să convingă spectatorii de avantajile și desavantajile infernului lor. Suntem astfel siliți să ascultăm lungi discursuri cari au un accentuat miros de scenariu, ci nu de discuție naturală. Imi pare rău că nu am putut fi atent la o scenă despre care mi s'a spus apoi că era cea mai reușită din film, deoarece ascultam cu prea mult interes sfârșitul sgomotos al unui spectator din spate (absolut autentic!). Altfel, regisorul și-a dat toată silința să realizeze un film de succes. Sboruri cu avionul sunt cât se poate de multe, iar Alice Faye, la un moment dat, cântă — e drept, cam din senin — iar altă dată își arată chiar picioarele.

Apoi apariția noii vedete, Nancy Kelly, nu poate decât încanta. E această tânără actriță de o frumusețe turbătoare, atât de deosebită de frumusețea-tip a actriței americane, iar jocul ei trădează minunat o durere mereu reținută. Am putea-o asemăna cu Corine Rucaire, specificând însă că este superioară actriței franceze. Ne aflăm, în sfârșit, în fața unei noi mari actrițe americane.

Trebue să mai amintim apoi micul rol în care este distribuit Charles Farrell. Ne-a întristat întotdeauna declinul unei vedete.

REGAL (reluare dela SCALA) : Sabotaj

Iată un film care o să placă publicului: Două ceasuri încărcate cu aventuri, mai mult sau mai puțin verosimile. La sfârșit, oamenii buni sunt răsplățiți, iar cei răi sunt pedepsiți.

Cei câțiva, simpatici dar totuși cu o pată pe conștiință, sunt și ei pedepsiți într'un fel: sunt răniți dar — n'aveți nicio grijă — nu mor.

Trăiască filmele morale!

Jean Murat joacă tot prost și e tot atât de încrezut, iar Mireille Balin, a câștigat și în joc, și în frumusețe. Domnișoarei Robinson, cealtă vedetă, îi place să se alinte, iar Aimos și Temerson sunt cei mai reușiți din acest film.

ROXY : Femei în alb.

Putem trece această ultimă reluare a cinematografului Roxy, în seria filmelor bune, fără să fie totuși de prea mari pretenții.

Având la bază o temă destul de des tratată de cinematograful american, filmul „Femei în alb“, reușește totuși să intereseze prin mici amănunte cari ajung să-i dea filmului un aspect nou.

Se petrec pe ecran lucruri cari nu coincid cu acelea la care ne așteptăm.

Dacă privești filmul puțin mai atent, îți dai seama că are la bază aceeași temă a schimbării individului grație mediului inconjurător.

Două scene se cuvin mai ales remarcate: nebunia unei paciente din sanatoriu și operația făcută unei surori de caritate.

Banale și puțin supărătoare tocmai prin „pretențiozitatea“ lor, sunt scenele din jurul unui accident de tren.

Florence Rice este o actriță despre care ne-am făcut o părere și ne pare rău că nu ne-o putem schimba.

Are un joc prea artificial.

Allan Marshal are o mustață subțire și un surâs fotogenic. Adică, tot ceace se cerea înainte unui june prim. Acum publicul este mai pretențios.

Foarte reușiți și amuzanți sunt în schimb Una Merkel, Buddy Ebsen și interpreta infirmierei-sefe. Atâta tot, în privința distribuției.

TRAIAN LALESCU

POȘTA REDACȚIEI

Buletinul statistic al României, anul XXXVIII, No. 5—6 pe Mai—Iunie 1939.

Roumanian economist — revistă economică, în limba engleză și română — anul V, No. 56, pe August 1939.

VI-e congres internațional tehnic și chimic des industries agricole, Budapest le 10—20 Iuliet 1939, No. 3 an Iunie 1939.

Money, pe luna Octombrie 1938.

Bunag — buletinul băncii pentru industrializarea și valorificarea producător agricole, — anul II, No. 4—6 pe Aprilie—Iunie 1939.

România aeriană, anul XII, No. 6, pe Iunie 1939.

Romana, revista degli istituti di cultura italiana all'Estero, anno III, No. 5—6, Maggio-Giugno 1939.

Revue de Transylvanie, tome V, No. 2, pe Aprilie—Iunie 1939, Cluj.

Ing. P. Ioan : Sporirea producției forestiere 32 pag., tip. „Bucovina“ 1939.

Lumea militară ilustrată, anul IV, No. 12 pe Iulie 1939.

Prepoem, anul I, No. 2 pe August 1939.

material brut, care pretinde timp spre a se debarasa de stângăciile și nesiguranța ce abundă în tot manuscrisul.

Antoinette M. Alexiu : Frumoașă intenție dar realizată submedicru. Nu se poate publica.

Gheorghe Zaharia : „Cântec pentru Cornelia“ rămâne fără un răspuns aducător de fericire, deocamdată. Așteptăm altceva.

Titus Popescu : Să ai nouăsprezece ani, e un câștig.. calendaristic. Faptul nu poate fi invocat nici drept scuză și nu poate constitui, deopotrivă cap de acuzație, flancând o slabă realizare poetică.

Paul Pădure : Unele mici stângăcii și nesiguranța în metrică, fac din bucată primită — de altfel destul de meritore ca început — un avertisment cam anemic, dat „legii poeziei“, după cum o titlurile d-tale.

Ion Vargă : „Distracția“ cu greva dumatile, mi-a dat mult de lucru, deoarece, deși „merge cu

viteza cea mai mare posibilă și oprește în fața stațiilor la milimetrul“, tramvaistul mai are și-o „boală“ : se crede talentat și nu e. Pe cuvânt de onoare!

Florin Lucescu : Persecuțiomania e o epidemie a vremii, așa că nu mă surprinde că de ea suferi și d-ta.

Răspunsul primit odăstă dela d. Sterescu, la această rubrică, îl susținu și eu înto-mai. Dar pentru asta trebuie timp.

CARTI ȘI REVISTE

PRIMILE LA REDACȚIE

Suceava, dir. Romulus Cindea, anul I, No. 100-102 a. c.

Tinerețea, anul V, No. 6—7 pe Iunie—Iulie 1939, director N. P. Sterescu.

Revista Fundațiilor Regale, anul VI, No. 3 din 1 August 1939.

Analele Dobrogei, director C. Brătescu, anul XIX, vol. III pe 1938, Cadrilaturul 1913—1938.

Cu-cum-ru : Valturi de ac — versuri, 94 pag., 30 lei, mpr. Adevarul, 1939.

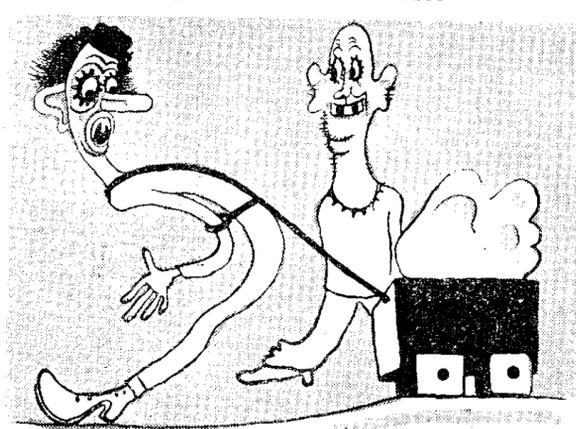
Jăratecul — literatură artă, știință, sociologie, — anul I, No. 1, dir. Ion Ciucurescu.

LA BAI DE MARE

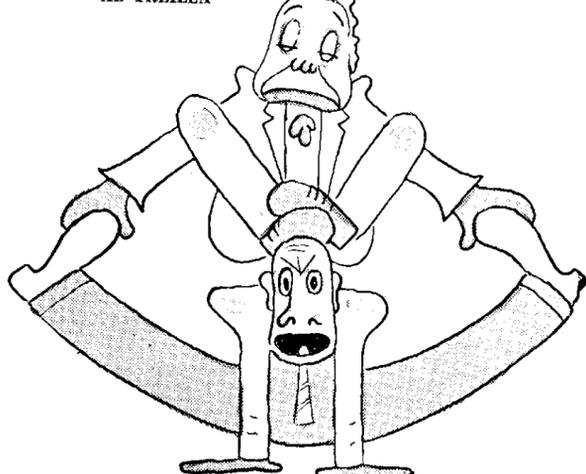
— De ce ți-ai găurit umbrela?
— Am terminat baia de soare, și acum fac un dus.

RAȚIONALIZAREA TRAVALIULUI

— Bine, dar de ce nu sunt roțile rotunde?
— Ce, ești nebun? Vrei să se învârtască?

AL TREILEA

— Hai domnule, mai repede cu poanta, că nu mai pot să-l țin!

Literatură, artă, idei...

„INCRUSTĂRI ÎN BANCA“

și-a intitulat d. Aurel D. Bugariu un volum de schițe și nuvele, apărut în editura gazetei „Reșița”. Bănuim în domnul Bugariu un elev de liceu și îi prețuim debutul ca atare. Nu vrem să insistăm asupra schițelor, care se resimt încă foarte mult de stângăcia începutului, pentru că domnul Bugariu nu a trecut decât de puțini de faza dibușilor. Ceeace va trebui să facă autorul, este să tindă la o adăncire a vieții și la o atență migală a stilului, pentru că numai astfel va putea să închege, mâine, lucruri demne de subliniat. Deocamdată, așteptăm curioși.

O PLACHETA

de epigrame ne-a dăruit d. Pompiliu Barbu. Sunt în acele pagini: destule lucruri care poate că n'ar fi meritat să vadă lumina tiparului. La o atență răsoare a cărții am reținut totuși două-trei catrene în care am surprins fiacără spiritului și a glumei, dar poate că nu e întru totul multumitor acest mărunt rezultat. Ca încheiere, vom decupa următoarea epigramă adresată d-lui M. Ar. Dan:

„Când afirmă că e „imun“
„La câștig, el glumea...
„Directorul dela tutun,
„Era amoretat — luea“.
Bucuroși am fi dacă d. Pompiliu Barbu ar isbuti epigrame din ce în ce mai bune, urcând astfel alături de acela, care trebuie să fie modelul tuturor ce migălesc acest gen, alături de Cincinat Pavelescu.

ÎN COLECȚIA „DRUM“

din Turnu-Măgurele vor apărea două cărți: „Cântec întrerupt” de F. Crețeanu (Florea Călin) și „Furcile caudine” de Ion Pena. Anunțăm bucuroși aceste lucrări, mai ales că am urmărit întotdeauna cu o vie bucurie activitatea tinerilor grupați în jurul revistei „Drum”. Mai ales numele d-lor: Florea Călin, N. Stănescu-Udrea, Dan Mureș și Petre Frânculescu, ne-au reținut, iscălcind poeme și proză în foile locale: SO, H, Atom, Drum și'n atâtea altele de durată efemeridelor.

O NOUA REVISTA

ne vine din Blaj. „Insemnări literare” e o foarte tinerească și palidă publicație din al cărei prim număr regretăm că nu putem reține nimic. Și ne pare rău că în orașul lui Pavel Dan nu se mai află tinere condee care să se remarcă; dar fiind că „Insemnări literare” sunt numai la început, putem spune că încă nu e prea târziu!

„TRIBUNA TINERETULUI“

continuă să apară cu regularitate, aducând în paginile ei colaborări pe care le cunoaștem și le prețuim: Al. Raicu, Sergiu Cristian, V. Opreșcu-Spîneni, M. Dăneș, asigurați paginilor ei un ritm viu. Poate că n'ar strica să se dea o mai atentă îngrijire părții literare, mai ales că la „Tribuna tineretului” lucrează și câțiva stihuitori de talent.

IULIA HASDEU

a fost în ultima vreme mult evocată. D-nii C. Manolache și

Ion Aurel Manolescu i-au închinat cărți în care s'au aplicat cu trude și elan asupra amintirii ei, readucând astfel între noi una din cele mai strani umbre ale trecutului. Incontestabil că fata asta de geniu merită aceste ofrande, despre care am avut grăje să vorbim la vreme. Iată că zilele trecute d. Ion Horia Munteanu ne trimite în colecția „Adonis” un mic poem, în care cântă moartea lui Iulie Hașdeu. Ceeace vom să subliniem noi, este acest minunat efort pe care îl fac toți cei ce scriu despre viața și gândurile copilului aceluși spăimântător geniu care a fost Bogdan Petriceicu Hașdeu. Numai conștiința și măriă dispărută, o cultură meriță intr'adevăr să trăiască și, în ultima vreme, cultura românească ne-a arătat că merită.

NE ÎNGADUIM

să amintim un pasagiu din „Jurnalul” lui Jules Renard, în care spiritualul scriitor francez zice: (cităm din memorie) „Poți să fii poet fără să lași chiria nepălită, fără să-ți înșei nevasta într'un poem, ca într'o scoică. Poetii, despre care am mai avut ocazia să însemnăm câteva gânduri în coloana aceasta, e izolat într'o mare tăcere de întreg vechiul nostru.”

care, din discreție sau modestie, se ascunde în dosul ciudatului pseudonim „Mirach” e rugă-tă dacă binevoește, să ne transmită adresa ei, acesta fiindcă am avea să-i facem comunicări importante, pentru care locul, în nici un caz, nu este în acest colț

concentrat (ca într'o pălă) în mult savurosul „Jurnal”. Avem impresia că nu greșim socotind notațiile lui Stoiciu, ca pe niște prețioase elemente de tipologie literară: — poetică.

INTRE FRUNZE GALBENE

punem înaintea cetitorilor această „Autumnală” a poetului Ion Al. George, în care se sbate o mare tristețe lirică:

„Tăcere, tăcere!
„Nici o lumină nici o durere...
„Nici morți nu simțem, nici vii se pare —
„Din înima noastră
„Nici un suspin nu tresare;
„Toate altarele-s stinse
„Câte de noi au fost ridicite;
„Crestele mușilor, n'înce,
„Par de zăpezi, fulgerate.
„Și: moartea trece, de var la față:
„Nu ne'ncazăște, nu ne'nghiță,
„Nu ne alungă, nici nu ne cere,—
„Ne lasă singuri...
„Tăcere, iubito, tăcere!”

Rareori am aflat o mai desăvârșită lumină lirică, închisă într'un poem, ca într'o scoică. Poetii, despre care am mai avut ocazia să însemnăm câteva gânduri în coloana aceasta, e izolat într'o mare tăcere de întreg vechiul nostru.

CORESPONDENȚA

neori în fiecare din noi singurătăți iremediabile, despărțiri nespuse de greu de înlocuit. Ne trezim deodată cu sute de morți în noi cu toate tristețile înaintate în gânduri, neștiind încotro să mai căutăm. Toamne cu neguri fumuri și cu zile destrămate în care simți fluturându-ți pe lângă tâmpile nebunia, toamne cu dru-

„CANTEC SĂRAC“

se numește volumul de poezii pe care ni-l trimite d. Dem. Pășărescu. Săvînd încă, uneori, între lirica d-lui Nichifor Crainic și V. Voukulescu d-sa se resimte însă și de influența poetului Radu Gyr, isbutind un ciudat tur de forță în „Oileanca”, poezie în care se întrevăd urmele lui... Stan Palanca. Cu toate aceste scăderi, din cari nu putem să facem o vină debutului poetic al d-lui Pășărescu, d-sa a știut să cante și pe strune proprii, fapt care e esențialul la oricare nou poet. Poate că în viitor d. Pășărescu va trebui să se ferească de unele clișee, de unele locuri comune, insistând asupra unei suave note de indicație pe care am aflat-o în unele versuri:

„Cântecul ce se coboară
„Peste leagănul tău mic
„E adus din altă țară
„Unde-i rege un pitic”

Punând punct acestui comentariu, vom spune că d. Pășărescu e un poet blând și înzestrat cu har, între ce foarte mulți stihuitori ai țării. Prin migală, d-sa va putea da și altceva.

„SUNT

Luchian de Virgiliu Clodoc (editura „Cultura Națională”) neî pânze celebre, deși uneori până la minunata ediție a Opreșcu-Spîneni, în hărțile filigranată cu parafă marnești, am așeza altele mai noi, — deși catalogul nostru rămâne până la urmă ne rezervă ele? destulător. — dela monografia O carte, fie rară, fie mică, poate să stea la înălțimea u-

„und wird in den Allen her und her „unruhig wandern, wenn die Bätter treben“.

Și poate că va veni o zi în care un vânt bun va aduce o dulce lumina, întru alinarea tristelor flumii pe care doar tu le porți, asemenea unui pom încărcat cu putrede roade...

ȘTEFAN BACIU

BIBLIOFILIE,

(Urmare din pag. 1-a)

glorioaselor „Convorbiri literare”, „Sămănătorul” d-lui N. nu se opresc aici. Volumul acesta, bunăoară, nu trebuie să fiilor periodice, „Lucafașul” se mai afle și în altă bibliotecă. Valoarea sa rămâne tocce mai în raritate, în bucuria posesiunii unice. Câte biblioteci însă cuprind astăzi (în afară de cele oficiale) unele din e-românești, am așeza altele mai noi, — deși catalogul nostru rămâne până la urmă ne rezervă ele? destulător. — dela monografia O carte, fie rară, fie mică, poate să stea la înălțimea u-

rafinat al bibliofilului român nu se opresc aici. Volumul acesta, bunăoară, nu trebuie să fiilor periodice, „Lucafașul” se mai afle și în altă bibliotecă. Valoarea sa rămâne tocce mai în raritate, în bucuria posesiunii unice. Câte biblioteci însă cuprind astăzi (în afară de cele oficiale) unele din e-românești, am așeza altele mai noi, — deși catalogul nostru rămâne până la urmă ne rezervă ele? destulător. — dela monografia O carte, fie rară, fie mică, poate să stea la înălțimea u-

C. N. NEGOIȚA

CRIZA CARȚII ȘI SCRIITORII TINERI

(Urmare din pag. 1-a)

Suntem deci în posesia unui element important al problemei: deschiderea curiozității intelectuale la un mare număr de cititori dar neputința lor practică de a apropia cărțile și publicațiile de care au nevoie.

De altă parte, avem situația scriitorului care își păstrează în sertar teancul de manuscrise pe care nu le poate publica din cauza șovăielilor editorilor sau a neputinței lui practice de a face sacrificiile pecuniare pe care le-ar reclama publicarea acestor opere în editură proprie.

Asistăm deci la un fel de interceptare a comunicării între autor și public, prin greutățile pe care le întâmpină autorul de a-și publica opera și de alta, din partea publicului, a dificultății de a procura puținele opere care au învins greutățile publicării.

Acțiunea de larg răsunet a „Editurii Fundației pentru literatură și artă Regele Carol II” a adus acestui impas contribuții decisive. Dar intervenția oficialității trebuie completată cu o altă contribuție, menită să rezolve datele problemei așa cum am formulat-o mai sus. Soluțiile propuse până în prezent ni-au părut unilaterale. Acordarea de slujbe scriitorilor nu ne apare ca o soluție, căci ea nu privește decât o parte a problemei, situația scriitorului, trecând peste dificultatea cumpărării cărților.

Propunerea noastră va ține seama de toate aceste date. Ea va da în același timp puțină scriitorilor de a-și publica volumele și cititorilor lipsiți de mijloace materiale de a le citi. Propunem deci următoarea soluție, bazată pe lipsa bibliotecilor populare comunale.

Intr'adevăr, după cunoștința noastră, nu există în orașele României biblioteci populare în care cititorii să găsească în mai multe exemplare noutățile importante ale literaturii și principalele reviste. Există în țară un mare număr de orașe sau orașele care ar putea organiza atari biblioteci, dând puțină publicului de a urmări noutățile librăriei. Orașele mari ar putea organiza mai multe asemenea biblioteci, pe cartiere, du-

pă modelul bibliotecilor din străinătate. Această operă culturală ar reprezenta pentru bugetele orașelor un capital puțin important, în orice caz cu ușurință realizabil, și de o semnificație culturală netăgăduită. În aceste biblioteci vor putea veni toți intelectualii, elevii de liceu, lucrătorii, liber profesioniștii și doritorii de cultură, pentru a urmări manifestările noi ale spiritualității românești pe cale de înjghebare

Constituirea acestor biblioteci, de o atât de mare utilitate publică și de atât de ușoară realizare, subliniem și repetăm intenționat faptul, ar reprezenta o comandă automată de minimum 400 exemplare, pentru fiecare nou volum apărut. În acest mod, autorul își are asigurată dinainte vânzarea acestui număr de volume, fără reducerile librărilor, ceiace ar alcătui o primă de încurajare pentru editori. Se va ușura pe această cale editarea cărților, cu deosebii a volumelor de poezie și eseu, se va da un nou impuls cărții, și odată cu opera de răspândire a culturii în stratele cititoare, se va mări și gustul cititului.

Propunerea aceasta ar fi incompletă, dacă nu am adăuga o precizare: care vor fi cărțile recomandate bibliotecilor comunale? Aceste biblioteci vor cumpăra fără distincție toate cărțile apărute? Sau se va mărșini la o selecție? Și, în acest din urmă caz, cine va săvârși selecția?

Credem că este normal și echitabil, ca de vreme ce există o Societate a Scriitorilor Români, care are, între altele, și obligația de a veghea la situația cărții, să se constituie în fiecare an în sânul acestei Societăți un comitet de scriitori cărora să li se adreseze toate cărțile nou apărute, asupra cărora comisia va avea să hotărască. Nu vor fi recomandate bibliotecilor decât cărțile de tinută literară, interzicându-se încercările fără semnificație.

O discuție a acestei propuneri ne-ar bucura; ne-ar măhni însă o menținere a ei în acest plan, pur teoretic.

ION BIBERI

ZIGZAGURI

(Urmare din pag. 6-a)

Arabela abia se stăpâni să nu izbucnească în lacrimi. Mihai stăruia:

— După felul cum a plecat, am înțeles că doria să plece fără a ne vedea, fără a-și lua rămas bun dela noi.

— Mihai, dacă ții la mine cu adevărat, să nu mai vorbim despre asta. Fii bun... exclamă Arabela neliniștită, întorcându-și peste pernă privirile spre el.

— Dar tocmai fiindcă țin la tine, Arabela, tocmai de aceea îți vorbesc. Sunt neliniștit din cauza asta. Te rog să-mi spui ce s'a întâmplat, lămurește-mă.

Arabela își infundă fața în perna acoperită cu buclele sale de păr, spre a evita orice răspuns. Lui Mihai trupul ei mic și frumos, i se părea acum neputincios și sacru ca al unei rândunică rănite. Își puse mâna în jurul ei și-i desvelî fruntea albă pe care i-o țetezi ușor cu palma. Când îi ridică fața din pernă, îi zări ochii umezi și fu cuprins de o milă adâncă.

— De ce plângi? Spuneai că nu ești supărată...

— Dece insiști atâta? Te-am rugat să nu-mi mai vorbești despre asta.

Mâna i se retrase din păr și Mihai se ridică pe marginea patului, apoi se în-

dreptă spre fereastră cuprins de neexpicabile torturi sufletești. Înțelegea totul, vedea totul limpede și era lovit în cea mai curată și mai sensibilă fibră a ființei lui, ca și cum cineva i-ar fi răpit lucrul cel mai de preț de pe lume. Așa dar Panait... Ah, bestia! Acum înțelegea disprețul lui de azi noapte, răsul lui provocator... Dar ceeace-l durera mai mult, era faptul că Arabela nu mai era a lui acum, era a lumii întregi, iar el rămăsese iarăși singur.

— Mihai! strigă Arabela înspăimântată. Nu s'a întâmplat nimic, Mihai. Te rog să ai încredere în mine... A plecat fiindcă l-am respins.

— Cum, a îndrăsnit ceva? zise Mihai întorcându-se brusc spre ea.

— Da.

— Și?

— Nimic. Nu s'a întâmplat nimic. Dar, Mihai, să nu mai vorbim despre asta.

E îngrozitor! exclamă ea căzându-i în brațe, izbucnind în lacrimi. Mihai nu se îndoi de sinceritatea ei și începu să bănuiască ce a fost în realitate, imaginându-și scena dintre Arabela și Panait, lupta lor și înfrângerea lui, după care, ca o răzbanare, a urmat discuția lor de peste noapte. Arabela nu l-a înșelat prin urmare, a rămas întreagă tot a lui...

Gândul acesta nu-l făcu însă mai fericit. Acum, după câteva clipe numai, îi părea rău că Arabela nu l-a înșelat, făcându-l să sufere cu adevărat. Atâta fidelitate din partea ei, era ca o înfrângere. Așa cum se prezenta situația, el nu vedea nicio victorie, nicio luptă în acțiunea lui și regreta că totul îi

cade așa de ușor în față, ca unui cuceritor plictisit, fiindcă n'a avut nicio dată ocazia să obțină prin efort.

După ce o liniști, o așeză din nou în pat, apoi, privindu-se câteva timp în tăcere, Mihai zise, după câteva clipe de ezitare:

— Arabela, trebuie să ne despărțim. Eu trebuie să plec de aici...

— Dece? făcu înspăimântată ea.

— E mai bine pentru amândoi. Și pe urmă...

— Și pe urmă?

Mihai ezită din nou.

— Tu nu știi. Nu ți-am spus nimic, nici nu mă cunoști, Arabela, nici nu știi cine sunt.

— Ce importanță are asta? Când tu nu știai nimic despre mine, te gândeai la ceeace e dincolo de noi, în urma sau înaintea noastră? zise ea tremurând de presimțiri.

Întrebarea ei i se părea îndreptățită într'o privință, dar numai decât își aduse aminte discuția de peste noapte cu Panait și își dădu seama că pentru el, bărbat, ar fi o înjosire în fața celorlalți oameni să mai trăiască în felul acesta cu Arabela. Din munca ei în laboratoare, la spitale, Arabela îl întreține și pe el, dându-i bani, lemne,

măncare, sub formă de împrumut, până când își va face și el o situație și va avea cu ce să trăiască singur. Ea nici nu prevedea, nici n'ar fi putut să înțeleagă sacrificiul moral pe care l-ar fi făcut el ca să mai rămăie aici, în condițiunile de până acum. Pentru Arabela era o fericire să-l poată ajuta și să-l poată păstra lângă ea, dar pentru el era o umilire toată dragostea ei zealoasă.

— Trebuie să ne gândim totuși la viitor, zise el. Tu nu știi că sunt un aventurier. Când am venit aici, fugisem noaptea din casa părinților mei, ca să-mi câștig libertatea, să iau viața de gât și să trăiesc singur. Dar nu se poate. Sunt prea tânăr, am de făcut atâtea studii și nu vreau să-mi stric viața de pe acum. Crezusem că am s'o pot scoate la capăt singur, dar nu se poate. Nu vreau să ajung un vagabond, nici să trăiesc din mila sau din venitul altora. Două luni de zile abia m'am menținut. Acum vreau să mă întorc acasă, înainte de a fi forțat de împrejurări să fac asta.

— Și unde vrei să pleci?

— Acasă, la părinți. Sau poate să mă duc în altă parte, la un unchiu. Cred că atunci vom fi și mai fericiti. Ne vom întâlni regulat, eu n'am să mai fiu așa de îngrijorat, am să duc o altă viață.

— Crezi că o să ne mai întâlnim, Mihai?

— Sigur, Arabela. O să fim mereu prieteni, împreună. Imi ești dragă și te iubesc. Și tu mă iubești, nu este

și zise el pe urmă, mângâind-o pe frunte.

— Da, Mihai, te iubesc. Dar nu pleca, rămâi aici. Vreau să fim împreună mereu, dece vrei să mă lași singură?

În întrebarea ei era atâta candoare și fior, încât el se întreba cu adevărat cum ar putea să părăsească o ființă atât de gingașe și frumoasă ca Arabela. Gândul că ar putea sta departe de ea, că n'ar putea s'o vadă, s'o strângă în brațe și să o sărute zile întregi, îl înfrigura. Se obicuiseră atât de mult unul cu altul, e atât de bine când sunt împreună! Toate celelalte idei i se păreau stupide acum; și considera puerele toate arguțiile din jurnalul său intim, căruia nu-i mai dădea nicio importanță, se gandia chiar să-l distruga, să-l ardă. Totul e lângă Arabela, lângă ființa ei feminină din care respira grația, liniștea și fericirea asta imensă.

Peste ei venise cel mai dulce soare de după amiază, invitându-i la voluptate și lenevie. Arabela întinse brațul spre Mihai, cuprinzându-i gâtul noii, în timp ce buzele îl așteptau languroase și nerăbdătoare. În casa era cald, aceea caldura însinuantă a primelor zile de Martie, și ei, unul lângă altul, cu capetele alaturate pe aceeași pernă, păreau doi copii învățuri în razele soarelui, sătui și de sărutări și de îmbrățișări. Toate furtunile prin care trecuseră astăzi, erau acum învinse de această apoteoză de dragoste și soare. Arabela era atât de caldă și frumoasă, iar Mihai atât de svelt, încât apropierea lor parcă făcea parte din orinea murturilor și părea îmbinarea vapoasă a două creații solare.

— Să-ți citesc ceva, zise Mihai într'un târziu, ridicându-se și apucând de pe masă o carte mică, legată în roșu. Unde s'o deschide, toată e frumoasă. E de Tagore, adăogă el apropiindu-și obrazul de obrazul Arabelei.

„Cu o privire din ochii tăi ai putea să răpești toată bogăția cântărilor isvorite din harpele poezilor — o frumoasă femeie!

Dar urechea ta nu vrea să știe de laudele lor — deaceea vin să te laud! o frumoasă femeie!

Ai putea aduce, smerite, la picioarele tale, capetele cele mai mândre din lume.

Dar tu numai pe iubiiții casei tale, neștiuți de fama lumii, îi iubești; deaceea eu te slăvesc. Perfecțiunea brațelor tale ar aduce strălucire unor podoabe împărătești, numai atingându-le.

Dar tu le întrebuințezi ca să măturî praful și să-ți ții curată smerita colibă; deaceea mi se umple sufletul de sfințenie“.

— Nu mai ceti, zise Arabela privind cu lăcomie în ochii lui. Lasă soarele să vină pe fața noastră, adăogă, dând la o parte cartea din mână lui Mihai și apropiindu-se și mai mult de obrazul său, pentru a aluneca amândoi în deliciiul infinit de a simți razele soarelui căzând peste ei.

PERICLE MARTINESCU

O REVISTĂ DE TEATRU

Intr'o singură pagină

bine informată,
vie,
obiectivă

va fi pagina de teatru, ce va apărea
cu începere din Septembrie a. c. în

UNIVERSUL LITERAR

